

INSTRUMENTUL EUROPEAN PENTRU DEMOCRAȚIE ȘI DREPTURILE OMULUI

RAPORT DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE

**A RESPECTĂRII DREPTURILOR PERSOANELOR
CU DIZABILITĂȚI ÎN INSTITUȚIILE REZIDENȚIALE
DIN REPUBLICA MOLDOVA**

**PERIOADA DE EVALUARE
OCTOMBRIE – DECEMBRIE 2018**

Finanțat de Uniunea Europeană

PROIECTUL

”Promovarea și monitorizarea drepturilor persoanelor cu dizabilități mintale din instituțiile rezidențiale cu profil psiho-neurologic”

RAPORT DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE A RESPECTĂRII DREPTURILOR PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI ÎN INSTITUȚIILE REZIDENȚIALE DIN REPUBLICA MOLDOVA

CHIȘINĂU 2019

Raportul de monitorizare și evaluare a gradului de respectare a drepturilor a fost elaborat în cadrul Proiectului ***"Promovarea și monitorizarea drepturilor persoanelor cu dizabilități mintale din instituțiile rezidențiale cu profil psiho-neurologic"*** finanțat de Uniunea Europeană implementat de Keystone Moldova, Alianța Organizațiilor pentru persoane cu Dizabilități (AOPD) și Asociația Europeană a Prestatorilor de Servicii pentru Persoane cu Dizabilități (EASPD) și co-finanțat de IM Swedish Development Partner.

**Conținutul acestui raport nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a
Uniunii Europene.**

Coordonatori:

Parascovia Munteanu, doctor în sociologie, coordonator de program, Keystone Moldova
Nelea Panfil, magistru în psihologie, coordonator de proiect, Keystone Moldova

Echipa de experți:

Galina Climov, Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități
Alina Prodan, Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități
Vitalie Meșter, Centrul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități
Gheorghe Bosîi, Centrul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități
Veronica Căpățici, Asociația Copiilor Surzi din Moldova
Roman Banari, activist în promovarea drepturilor omului
Emma Matreniuc, Asociația Oștească "Vivere"

CUPRINS

LISTA ACRONIMELOR.....	4
INTRODUCERE	5
1. DREPTUL PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI LA STANDARDE ADECVATE DE TRAI ȘI PROTECȚIE SOCIALĂ	9
1.1. Gradul de respectare al standardelor adecvate de trai și protecție socială.....	11
1.2. Constatări în baza standardelor evaluate	12
1.3. Recomandări pentru respectarea dreptului la standarde adecvate de trai	24
2. DREPTUL PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI LA VIAȚĂ INDEPENDENTĂ ȘI TRAI ÎN COMUNITATE	27
1.4. Gradul de respectare al dreptului la viață independentă și trai în comunitate.....	29
2.2. Constatări în baza standardelor evaluate	29
2.3. Recomandări pentru respectarea dreptului la viață independentă și trai în comunitate.....	36
3. DREPTUL PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI LA CAPACITATE JURIDICĂ, LIBERTATE ȘI SIGURANȚĂ PERSONALĂ	38
3.1. Gradul de respectare al dreptului la capacitate juridică,.....	40
libertate și siguranță personală.....	40
3.2. Constatări în baza standardelor evaluate	41
3.2. Recomandări pentru respectarea dreptului la capacitate juridică, libertate și siguranță personală.....	46
4. DREPTUL PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI LA SĂNĂTATE FIZICĂ ȘI MINTALĂ.....	48
4.1. Gradul de respectare al dreptului la sănătatea fizică și mintală.....	48
4.2. Constatări în baza standardelor evaluate	49
4.3. Recomandări pentru respectarea dreptului la sănătate fizică și mintală	54
5. INSTRUIREA ȘI INFORMAREA PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI ȘI A PERSOANLULUI ÎN DOMENIUL DREPTURILOR.....	56
6. MECANISME DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE A RESPECTĂRII DREPTURILOR PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI	59

LISTA ACRONIMELOR

ANAS	Agencia Națională Asistență Socială
AOPD	Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități
CDPD	Convenția ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități
CPTPD	Centrul de Plasament Temporar pentru Persoane cu Dizabilități
CPTCD	Centrul de Plasament Temporar pentru Copii cu Dizabilități
EASPD	Asociația Europeană a Prestatorilor de Servicii pentru Persoane cu Dizabilități
MSMPS	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale
OMS	Organizația Mondială a Sănătății
ONU	Organizația Națiunilor Unite
ONG	Organizații neguvernamentale

INTRODUCERE

Republica Moldova a ratificat Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități prin Legea nr. 166-XVIII din 09.07.2010, asumând-și angajamentul pentru elaborarea și implementarea politicilor în domeniul incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități, ajustarea legislației naționale în vigoare la prevederile celor internaționale, cu scopul îmbunătățirii calității vieții și diminuării fenomenului discriminării persoanelor cu dizabilități. Acest fapt a mobilizat eforturile autorităților publice în procesul de reformare a sistemului de protecție socială, sistemului de determinare a dizabilității și capacității de muncă a persoanelor cu dizabilități, dar și promovarea noilor politici menite să contribuie la respectarea drepturilor. Totodată, a sporit rolul organizațiilor societății civile active în domeniul promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități prin colaborare cu autoritățile publice în dezvoltarea serviciilor de suport pentru incluziunea socială, dezinstituționalizarea persoanelor cu dizabilități și împuternicirea capacităților acestora în promovarea și apărarea drepturilor.

În pofida unui efort comun al autorităților publice centrale și al societății civile pentru promovarea și implementarea politicilor sociale de incluziune, monitorizarea respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități din Republica Moldova, în special a celor plasați în instituții rezidențiale, rămâne în atenția mecanismelor internaționale pentru drepturile omului, fiind sesizate discrepanțe îngrijorătoare în domeniul calității vieții, accesului la servicii și participarea activă în comunitate.

În pofida faptului că în Republica Moldova există un mecanism de monitorizare a drepturilor persoanelor cu dizabilități reprezentat de Oficiul Avocatul Poporului abilitat să asigure implementarea prevederilor Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, procesul de monitorizare a drepturilor persoanelor cu dizabilități rămâne a fi încă neconsolidat. În acest context, organizațiile societății civile își atribuie rolul și inițiativa în evaluarea și monitorizarea drepturilor persoanelor cu dizabilități în scopul identificării barierelor cu privire la implementarea Convenției și elaborării recomandărilor necesare pentru promovarea și respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități. Acest raport conține constatări ale evaluării gradului de respectare a unor drepturi persoanelor cu dizabilități în instituțiile rezidențiale din Republica Moldova în conformitate cu prevederile articolelor 12, 14, 19, 25 și 28 din CDPD.

Raportul de evaluare a respectării drepturilor a fost realizat în cadrul proiectului finanțat de Uniunea Europeană ***"Promovarea și monitorizarea drepturilor persoanelor cu dizabilități mintale din instituțiile rezidențiale cu profil psiho-neurologic"*** implementat de Keystone

Moldova, Alianța Organizațiilor pentru persoane cu Dizabilități (AOPD) și Asociația Europeană a Prestatorilor de Servicii pentru Persoane cu Dizabilități (EASPD) și co-finanțat de IM Swedish Development Partner.

Scopul raportului este evaluarea gradului de respectare al unor drepturi din CDPD în instituțiile rezidențiale din Republica Moldova, precum:

- Dreptul la un standard adecvat de viață (articolul 28 din CDPD).
- Dreptul la viață independentă și la incluziune în comunitate (articolul 19 din CDPD).
- Dreptul la exercitarea capacității juridice, la libertate și siguranță personală (articolele 12 și 14 din CDPD).
- Dreptul la cel mai înalt standard de sănătate fizică și mintală (articolul 25 din CDPD).

Aceste drepturi au fost selectate în conformitate cu metodologia și setul de instrumente ale Organizației Mondiale a Sănătății care prevăd evaluarea și îmbunătățirea calității și respectării drepturilor omului în instituții rezidențiale de sănătate mintală și asistență socială (*WHO Quality Rights Toolkit*)¹. Raportul nu include evaluarea dreptului "de a nu fi supus torturii sau tratamentelor inumane sau degradante și exploatării, violenței și abuzului"(articolele 15 și 16 din CDPD), drepturi incluse de OMS în metodologia de evaluare, deoarece aceste aspecte au fost evaluate și monitorizate de către Institutul pentru Drepturile Omului din Moldova, în aceeași perioadă de evaluare și monitorizare².

Instituțiile rezidențiale evaluate reprezintă trei din cele șase instituții rezidențiale gestionate de Agenția Națională Asistență Socială:

Nr.	Denumirea instituției rezidențiale	Număr persoane cu dizabilități plasate
1.	Centrul de Plasament Temporar pentru Persoane cu Dizabilități (adulte) din c. Brînzeni, r. Edineț (CPTPD Brînzeni)	231 persoane
2	Centrul de Plasament Temporar pentru Persoane cu Dizabilități (adulte) din com. Bădiceni, r. Soroca (CPTPD Bădiceni)	391 persoane
	Centrul de Plasament Temporar pentru Copii cu Dizabilități (fete) din mun. Hîncești, r. Hîncești (CPTCD Hîncești)	240 persoane, dintre care 15% copii cu vârsta până la 18 ani

Selectarea instituțiilor a fost coordonată cu Agenția Națională Asistență Socială și este argumentată prin faptul că celelalte trei instituții au fost supuse unui exercițiu similar de evaluare a gradului de respectare a drepturilor conform metodologiei *Quality Rights Toolkit* elaborată de Organizația Mondială a Sănătății în anul 2017.

¹ WHO Quality Rights Toolkit Assessing and improving quality and human rights in mental health and social care facilities. Source: https://www.who.int/mental_health/policy/quality_rights/guidance_training_tools/en/

²Rapoartele de monitorizare a drepturilor omului în instituțiile rezidențiale realizate de IDOM accebile pe: <http://idom.md/reports/>

Metodologia de elaborare a raportului de evaluare. Raportul de evaluare a fost elaborat de către reprezentanți ai societății civile, membri ai Alianței Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități, organizație co-aplicantă în cadrul proiectului *"Promovarea și monitorizarea drepturilor persoanelor cu dizabilități mintale din instituțiile rezidențiale cu profil psiho-neurologic"* finanțat de Uniunea Europeană prin Instrumentul European pentru Democrație și Drepturile Omului. În cadrul proiectului, 32 de organizații ale societății civile au fost capacitate de către experții Asociației Europene a Prestatorilor de Servicii pentru Persoane cu Dizabilități (EASPD) în metode și tehnici de monitorizare a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități. În urma seminarului de instruire, organizațiile societății civile din Republica Moldova în cadrul unui atelier de două zile au analizat mai multe instrumente de evaluare³ utilizate în procesul de monitorizare a drepturilor și au ajustat aceste instrumente la contextul Republicii Moldova. Instrumentele de evaluare ajustate au fost pilotate în două instituții rezidențiale, iar ulterior consultate de către Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități cu reprezentanții Agenției Naționale Asistență Socială.

Totodată, Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități, în baza unei competiții deschise în rândul participanților la activitățile sus-menționate, a selectat echipa de experți care a contribuit la colectarea și prelucrarea datelor din instituții. Experții selectați sunt reprezentați ai societății civile active în domeniul drepturilor persoanelor cu dizabilități:

- Galina Climov, Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități
- Alina Prodan, Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități
- Vitalie Meșter, Centrul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități
- Gheorghe Bosîi, Centrul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități
- Veronica Căpătici, Asociația Copiilor Surzi din Moldova
- Roman Banari, activist în promovarea drepturilor omului
- Emma Matreniuc, Asociația Oștească "Vivere"

Metodele de monitorizare și evaluare utilizate. În procesul de monitorizare evaluare a gradului de respectare a drepturilor în instituțiile rezidențiale au fost utilizate următoarele metode de cercetare:

- **Observația** în scopul evaluării stării fizice a clădirilor, condițiilor de trai în instituție, dar și a modului de interacțiune a angajaților cu persoanelor cu dizabilități.

³ Parter M. and Stern Scott, Social Progress Index 2017. http://www.socialprogressindex.com/assets/downloads/resources/en/English-2017-Social-Progress-Index-Findings-Report_embargo-d-until-June-21-2017.pdf; Researches on social inclusion indicators carried out by European Platform of experts in disability field at: <http://www.disability-europe.net/dotcom>; World MAP on implementation of the Convention on the rights of the persons with disabilities world research conducted by Zero Project experts <https://zeroproject.org/indicator-type/indicators-2016>

- **Analiza documentelor** în scopul analizei din perspectiva drepturilor a principalelor documente de politici naționale și interne ale instituțiilor evaluate, precum: cadrul legal și normativ, regulamentele de funcționare și organizare a activității instituțiilor, rapoartele și planurile anuale de activitate a instituțiilor, dosarele beneficiarilor, alte rapoarte de evaluare realizate anterior etc.
- **Interviul aprofundat** a persoanelor cu dizabilități și personalului angajat în cadrul instituțiilor rezidențiale. Interviurile au fost realizate în cadrul vizitelor în instituții, având la bază ghidurile de interviu elaborate în baza standardelor și criteriilor de evaluare a respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități conform metodologiei Organizației Mondiale a Sănătății (*WHO Quality Rights Toolkit*). În total au fost intervievate 146 de persoane, dintre care 104 persoane cu dizabilități-beneficiari ai instituțiilor rezidențiale și 42 angajați (personal medical, îngrijitori, personal de conducere).

Instituția	Nr. total de angajați intervievați	Nr. total de persoane cu dizabilități intervievate
CPTPD Brînzeni	17	36
CPTPD Bădiceni	13)	45
CPTCD Hîncești	12	23
Total	42	104

Datele colectate au fost analizate de către echipa de experți în cadrul a trei ședințe organizare după vizitele în instituții. Pentru fiecare drept evaluat au fost stabilite standarde, respectarea căror a fost analizată în baza criteriilor pentru care se atribuia unul din calificative următoare:

Nivel de realizare	Descriere
În totalitate	Există dovezi că standardul a fost pe deplin realizat.
În mare măsură	Există dovezi că standardul a fost realizat, însă sunt necesare unele îmbunătățiri.
În mică măsură	Există dovezi că se iau măsuri pentru a îndeplini standardul, dar este necesară o îmbunătățire semnificativă.
Deloc	Nu există dovezi de măsuri pentru a îndeplini standardul.
Nu este aplicabil	Standardul nu se aplică instituției în cauză.

În urma totalizării calificativilor atribuite fiecărui standard în parte, echipa de experți a stabilit calificativul general atribuit fiecărei instituții pentru drepturile evaluate conform

articolelor din CDPD. Calificativele generale stabilite pentru instituții nu pot fi comparate în lipsa evaluării situației inițiale. Conținutul raportului de monitorizare și evaluare a gradului de respectare a drepturilor persoanelor cu dizabilități în instituțiile rezidențiale va fi utilizat de către organizațiile societății civile în procesul de elaborare a rapoartelor alternative cu privire la implementarea CDPD pentru mecanismele internaționale de evaluare și monitorizare a drepturilor.

1. DREPTUL PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI LA STANDARDE ADECVATE DE TRAI ȘI PROTECȚIE SOCIALĂ

Instituțiile rezidențiale pentru persoane cu dizabilități evaluate sunt considerate servicii sociale de specializare înaltă, după tipologia descrisă în Legea nr. 123 din 18.06.2010⁴ cu privire la serviciile sociale. Ținem să menționăm că această lege este una general aplicabilă tuturor formelor de servicii sociale recunoscute în Republica Moldova și nu reflectă standarde specifice ale condițiilor de trai în instituții rezidențiale. În baza acestei legi, fondatorul serviciilor sociale elaborează Standarde minime de calitate pentru fiecare tip de serviciu. În cazul instituțiilor rezidențiale evaluate, a căror fondator este Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, nu există standarde minime de calitate pentru condițiile de trai și serviciile acordate persoanelor cu dizabilități plasate. Prin Hotărârea Guvernului nr. 454 din 16.05.2018 cu privire la reorganizarea Agenției Naționale de Asistență Socială, Anexa 3 privind aprobarea Listei instituțiilor publice gestionate de Agenția Națională Asistență Socială, instituțiile rezidențiale gestionate de Agenție au fost redenumite din: Internate psiho-neurologice în Centre de plasament temporar pentru persoane cu dizabilități.⁵ Potrivit opiniilor experților, redenumirea internatelor în centre de plasament temporar presupune și un mod de reorganizare funcțională a instituțiilor care trebuie să fie reglementată prin Regulament de organizare și funcționare a instituțiilor și Standarde minime de calitate.

La etapa evaluării nu existau nici un act normativ aprobat care să reglementeze expres modul de funcționare al Centrelor de plasament temporar pentru persoane cu dizabilități adulte și standarde de calitate pentru evaluarea condițiilor de trai și protecție socială. Instituțiile rezidențiale adresate persoanelor cu dizabilități adulte evaluate continuă să activeze în baza Ordinului nr. 204 din 01.11.2016⁶ pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea

⁴ Legea nr. 123 din 18.06.2010 cu privire la serviciile sociale, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 03.09.2010, nr. 155-158/541 disponibilă pe: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=335808>

⁵ Hotărârea Guvernului nr. 454 din 16.05.2018 cu privire la reorganizarea Agenției Naționale de Asistență Socială disponibilă pe: <http://lex.justice.md/md/375489/>

⁶ Ordinului nr. 204 din 01.11.2016⁶ pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Internatului psiho-neurologic pentru persoane cu dizabilități mintale disponibil pe: https://msmps.gov.md/sites/default/files/skmbt_22316110709050.pdf

și funcționarea Internatului psiho-neurologic pentru persoane cu dizabilități mintale din subordinea Ministerului Sănătății Muncii și Protecției Sociale, iar Centrul de plasament temporar pentru copii cu dizabilități, mun. Hîncești se bazează pe Regulamentul-cadru de organizare și funcționare al Casei internat pentru copii cu deficiențe mintale aprobat prin Ordinul Ministrului în anul 2016.

În acest context, în procesul de evaluare a standardelor adecvate de trai conform prevederilor articolului 28 din CDPD, echipa de experți s-a bazat pe documentele de politici care fac unele referințe la standarde de trai și protecție socială, precum:

- Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 723 din 08.09.2017;⁷
- Programului național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale gestionate de Agenția Națională Asistență Socială pentru anii 2018-2026 și a Planului de acțiuni privind implementarea acestuia aprobat prin Hotărârea Guvernului Nr. 893 din 12.09.2018.⁸
- Hotărârea Guvernului nr. 432 din 20.04.2007 pentru aprobarea Standardelor minime de calitate privind îngrijirea, educarea și socializarea copiilor din instituțiile de tip rezidențial⁹.
- Hotărârea Guvernului nr.823 din 04.07.2008 cu privire la aprobarea Standardelor minime de calitate pentru serviciile sociale prestate în centrele de plasament pentru copii cu dizabilități;¹⁰

Ultimele două documente de politici au fost utilizate în cazul evaluării Centrului de plasament temporar pentru copii cu dizabilități mun. Hîncești, deoarece includ standarde cu privire la respectarea drepturilor copiilor. CPTCD Hîncești, conform statutului și denumirii constituie o instituție pentru copii, chiar dacă în realitate 85% dintre persoanele cu dizabilități plasate sunt persoane adulte.

Analiza documentelor de politici scoate în evidență necesitatea urgentă de ajustare a Regulamentelor de organizare și funcționare a instituțiilor rezidențiale în conformitate cu: documentele de politici în vigoare, în special Programul național de dezinstituționalizare, denumirile modificate, profilul beneficiarilor plasați, perioada de plasament, criteriile de admitere în serviciu etc. Totodată, sunt necesare elaborarea standardelor minime de calitate atât

⁷ Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 723 din 08.09.2017 disponibil pe: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=371431>

⁸ Programul național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale gestionate de Agenția Națională Asistență Socială pentru anii 2018-2026 și a Planului de acțiuni privind implementarea acestuia aprobat prin Hotărârea Guvernului Nr. 893 din 12.09.2018 disponibil pe: <http://particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=5306>

⁹ Hotărârea Guvernului nr. 432 din 20.04.2007 disponibilă pe: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=323597>

¹⁰ Hotărârea Guvernului nr.823 din 04.07.2008 disponibilă pe: <http://lex.justice.md/md/328489/>

pentru serviciul rezidențial, cât și pentru serviciilor sociale comunitare de Locuință protejată și Casă comunitară dezvoltate de instituții pentru a putea evalua atât calitatea serviciilor prestate, cât și gradul de respectare al dreptului persoanelor cu dizabilități la standarde adecvate de trai și protecție socială în fiecare instituție.

1.1. Gradul de respectare al standardelor adecvate de trai și protecție socială

Rezultatele evaluării arată că în CPTPD Brînzani și în CPTCD Hîncești, dreptul la standarde adecvate de trai conform articolul 28 al Convenției este respectat **în mică măsură**, iar în CPTPD Bădiceni acest drept nu este respectat **deloc**.

Dreptul la un standard adecvat de trai (articolul 28 al CDPD)	CPTPD Brînzani	CPTPD Bădiceni	CPTCD Hîncești
	În mică măsură	Deloc	În mică măsură
Gradul de respectare a dreptului la condiții adecvate de trai și protecție socială			
Dreptul la un standard adecvat de trai (articolul 28 al CDPD)	CPTPD Brînzani	CPTPD Bădiceni	CPTCD Hîncești
<i>Standardul 1.1:</i> Edificiul este într-o stare fizică bună.	În mică măsură	Deloc	În mică măsură
<i>Standardul 1.2:</i> Condițiile de somn pentru beneficiarii de servicii sunt confortabile, asigurând o intimitate suficientă.	În mică măsură	Deloc	În mică măsură
<i>Standardul 1.3:</i> Instituția corespunde cerințelor sanitar-igienice.	În mică măsură	Deloc	În mare măsură
<i>Standardul 1.4:</i> Beneficiarii de servicii sunt asigurați cu alimente, apă potabilă sigură și îmbrăcăminte ce corespund nevoilor și preferințelor individuale.	În mică măsură	În mică măsură	În mică măsură
<i>Standardul 1.5:</i> Beneficiarii de servicii pot comunica liber, cu respectarea dreptului său la intimitate.	În mică măsură	Deloc	În mică măsură
<i>Standardul 1.6:</i> Instituția asigură un mediu binevoitor, confortabil și stimulant, ce predispune la interacțiuni și participare activă.	În mică măsură	În mică măsură	În mare măsură
<i>Standardul 1.7:</i> Beneficiarii de servicii se bucură de o viață socială și personală împlinită și rămân angrenați în activități și viața comunitară.	În mică măsură	În mică măsură	În mică măsură

1.2. Constatări în baza standardelor evaluate

Standardul 1.1: Edificiul este într-o stare fizică bună

CPTPD Brînzeni

- ✓ Clădirile instituției sunt construcții de tip vechi care au fost parțial renovate pe parcursul ultimilor 10 ani. Au fost realizate reparații ale acoperișului unor blocuri, reparații cosmetice ale pereților holurilor instituției, schimbate ferestrele în câteva blocuri.
- ✓ Unul din blocuri se deosebește de celelalte prin renovarea realizată în interior: pereții în hol și odăi reparați, ușile schimbate, grupurile sanitare renovate. Astfel, în acest bloc condițiile de trai sunt mai bune în comparație cu alte 2 blocuri ale instituției, unde sunt holuri în care de pe pod și pereți cade tencuiala.
- ✓ Temperatura în clădire este diferită în funcție de mărimea spațiului și accesul din exterior. Încăperile mari sunt răcoroase (hol, cantina), motiv din care persoanele cu dizabilități rămân în haine groase (scurte) și în interiorul instituției.
- ✓ Coridoarele clădirii sunt întunecoase și necesită surse de iluminare artificială suplimentare.
- ✓ Accesul persoanelor utilizatoare de fotolii rulante este asigurat prin intermediul rampelor instalate la intrările în blocuri, în unele cazuri asigură conexiunea dintre blocuri. Însă, accesul persoanelor utilizatoare de fotoliu rulant la etajul doi este limitat, din motive că clădirea nu dispune de ascensor și nici alte posibilități de urcare și coborâre a treptelor dintre nivele.
- ✓ Ușile care fac conexiunea între blocuri, în interior, sunt dublate cu uși metalice, unele dintre care erau încuiate la momentul vizitei în instituție.
- ✓ Deplasarea persoanelor cu dizabilități senzoriale (de vedere) este dificilă, în lipsa indicatorilor de orientare și surselor de iluminare adiționale.
- ✓ Accesul la băile/grupurile sanitare din cadrul instituției este dificil pentru persoane cu dizabilități locomotorii, lățimea ușilor nu corespunde standardelor de construcție. Grupurile sanitare și camerele de duș nu sunt asigurate cu bare de suport, chiuvetele de WC nu dispun de colac.
- ✓ Cu referire la situațiile excepționale în caz de incendiu, cutremur, inundații s-a constatat că blocurile nu dispun de un sistem de alarmă anti-incendiu, nu au fost identificate stingătoare, scheme de evacuare. În procesul de intervievare, angajații au menționat că stingătoarele de flăcări se află undeva în birourile administrației. Astfel, în situații excepționale, stingătoarele nu ar putea fi utilizate de fiecare dintre angajați. Totodată,

unele persoane cu dizabilități au relatat că cunosc cum să se evacueze în cazuri de urgență, pe când pentru alții acesta era un subiect ne discutat anterior.

CPTPD Bădiceni

- ✓ Blocurile instituției sunt clădiri vechi, cu spații imense. În pofida faptului că clădirea este asigurată cu geamuri noi/termopan, temperatura în perioada rece a anului în odăi și holuri este scăzută, motiv din care persoanele cu dizabilități se plâneau că le este frig în perioada rece a anului. Unele persoane cu dizabilități au menționat că solicită de la administrația instituției surse adiționale de căldură.
- ✓ În procesul de evaluare s-a depistat că nu există un registru de înregistrare a plângerilor beneficiarilor, cu privire la condițiile de trai, necesități de reparație, angajații menționând: *„nu a fost solicitat nici o dată de către beneficiari, dar solicitările sunt transmise verbal”*.
- ✓ Clădirea instituției nu asigură condiții de accesibilitate nici pentru un tip de dizabilitate. În instituție la momentul evaluării erau plasate 25 persoane utilizatoare de fotoliu rulant, însă infrastructura instituțională nu asigură acces fizic nici într-o zonă a clădirii. Zonele de baie și toaletă nu sunt dotate cu bare de suport, teracota pe podea este lunecoasă. Astfel, persoanele cu dizabilități locomotorii, utilizatori de fotoliu rulant apelează la suportul altei persoane (cel mai des coleg de cameră) pentru a se deplasa la baie/toaletă sau spre hol.
- ✓ Procesul de evaluare a respectării dreptului la condiții adecvate de trai a scos în evidență faptul că persoanele cu dizabilități și personalul instituției nu sunt informate și nici nu cunosc despre căile și posibilitățile de ieșire în caz de incendiu. Echipamentele și materialele necesare pentru protecția împotriva incendiilor sunt păstrate într-un depozit separat de blocul unde locuiesc persoanele cu dizabilități. Nu a fost identificat nici o schemă a traseului de evacuare în caz de incendiu.

CPTCD Hîncești

- ✓ Blocurile instituției sunt într-o stare satisfăcătoare, acoperișul clădirii, sistemul de încălzire, sistemul de canalizare reparat, ferestrele sunt în stare bună, fapt care asigură temperatura confortabilă pe tot parcursul anului. Sistemul de ventilare este natural și permite aerului curat să pătrundă în clădire.
- ✓ Accesul persoanelor utilizatoare de fotolii rulante este asigurat doar la nivelul I, ușile sunt largi, fără praguri. În procesul evaluării s-a constatat inaccesibilitatea blocurilor sanitare caracterizată prin chiuvete de WC, lavoare, băi care nu corespund normativelor de accesibilitate. Nu este asigurat nici accesul persoanelor cu dizabilități locomotorii la

cantină, astfel se practică ca persoanele utilizatoare de fotoliu rulant să servească masă în holurile din preajma dormitoarelor.

- ✓ Blocurile instituției sunt inaccesibile pentru persoanele cu dizabilități senzoriale (de vedere) din cauza insuficienței indicatoarelor de direcționare în tot spațiul instituției, lipsei indicatoarelor/căilor tactile, surselor de iluminare adiționale în spațiile întunecoase.
- ✓ În același timp, s-a constatat că blocurile dispun de un sistem de alarmă anti-incendiu, puncte anti-incendiere dotate cu echipamente necesare: furtunuri de apă și stingătoare de flăcări.
- ✓ Instituția nu dispune de utilaje mecanice care ar facilita transportarea și evacuare în siguranță a beneficiarilor cu dizabilități locomotorii de la etajul doi.

Standardul 1.2: Condițiile de somn pentru beneficiarii de servicii sunt confortabile, asigurând o intimitate suficientă.

CPTPD Brînzeni

- ✓ Dormitoarele instituției arată pustii, mobilierul cărora se reduce la paturile beneficiarilor, noptiere și un dulap pentru toți beneficiarii. Pereții dormitoarelor nu sunt decorate cu tablouri, poze ale persoanelor și nici flori. În dormitor locuiesc de la 2 până la 5 persoane. Spațiul dormitoarelor este insuficient pentru numărul persoanelor.
- ✓ Femeile și bărbații sunt cazați separat.
- ✓ Referitor la timpul de culcare și deșteptare, toți intervievații au declarat că deșteptarea pentru toți beneficiarii este la ora 7:00 și culcarea este la ora 21:00.
- ✓ Persoanele care locuiesc în aceeași cameră nu au un loc separat pentru a-și schimba hainele, ușile de la intrarea în odaie nu se încuie. Intimitatea personală nu este respectată.
- ✓ Unele persoane cu dizabilități au noptiere în care își păstrează lucrurile, totodată în cameră mai există și o garderobă comună pentru hainele tuturor. La unele din garderobe au fost văzute lacăte improvizate.

CPTPD Bădiceni

- ✓ Spațiile pentru somn servesc drept spații unde persoanele cu dizabilități servesc masa.
- ✓ Un dormitor este împărțit în medie de 16-18 persoane. Spațiul dormitorului nu este suficient pentru fiecare persoană în parte.
- ✓ Bărbații și femeile sunt cazați în dormitoare separate. Toate paturile sunt asigurate cu saltele, perne și albituri.

- ✓ Unele persoane dispun de noptiere, astfel, pentru 16 beneficiari s-au identificat 3-4 noptiere. Un angajat de suport a comunicat că: „*beneficiarii nu doresc să utilizeze noptiere și nici nu au nevoie de noptiere căci nu au ce păstra în acestea*”.
- ✓ Au fost identificate 4 odăi separate în care locuiesc 4 cupluri.
- ✓ Ușile dormitoarelor nu se încuie, iar spațiile separate pentru intimitate nu există.
- ✓ Dulapurile în dormitoare sunt fixate de-a lungul peretelui în două nivele, la care persoanele cu dizabilități nu au acces. În momentul vizitei de evaluare, dulapurile erau încuiate.

CPTCD Hîncești

- ✓ Fiecare persoană dispune de un pat în dormitoarele instituției. Spațiul destinat unei persoane în dormitor este insuficient. Într-un dormitor sunt câte 10-12 persoane.
- ✓ Instituția este destinată doar pentru fete.
- ✓ În dormitoare sunt garderobe și noptiere pentru fiecare persoană, unde acestea își pot păstra lucrurile personale.
- ✓ Dormitoarele fetelor seamănă unul cu altul, paturile fiind însemnate cu poza persoanei înleiată într-un colț. Majoritatea dormitoarelor sunt amenajate cu jucării, calendare cu picturi stilistice, alte obiecte care creează o senzație a dormitatelor pentru copii, în pofida faptului că 85% dintre beneficiarele instituției sunt persoane adulte.
- ✓ Așternuturile paturilor arată îngrijite și curate.
- ✓ Persoanele cu dizabilități cunosc foarte bine ora de deșteptare și ora de culcare, dar și mesele principale în timpul zilei.

Standardul 1.3: Instituția corespunde cerințelor sanitar-igienice.

CPTPD Brînzei

- ✓ Băile și camerele de WC pentru femei și bărbați sunt separate. Într-o cameră de WC sunt instalate câte două chiuvete, care nu sunt izolate prin despărțituri, ori careva construcții care ar asigura intimitatea persoanelor. De asemenea, lipsesc camere pentru schimbul hainelor la baie.
- ✓ Nu toate grupurile sanitare sunt în stare funcțională (robinete defectate teracotă ruptă, pereți șterpeliți și murdari).
- ✓ Bunurile de igienă personală, cum ar fi pasta de dinți, periuțele, prosoapele nu sunt păstrate în baie.
- ✓ Accesul la WC și baie este permanent. Însă accesul la apă caldă este limitat. Apa caldă o poate deschide doar angajații, pe motiv ca aceasta este pornită dintr-o cameră vecină. Mai

mult ca atât, persoanele cu dizabilități au menționat că au dreptul să facă baie în mod organizat doar în zilele de joi și vineri.

- ✓ Blocurile sanitare sunt total neaccesibile la necesitățile persoanelor cu dizabilități locomotorii, astfel aceste persoane sunt ajutate de către alte persoane pentru asistența personală (alte persoane cu dizabilități-beneficiari din instituție sau angajați).

CPTPD Bădiceni

- ✓ Băile și toaletele sunt amplasate separat lângă fiecare grupă. Acestea pot fi utilizate simultan de mai mulți beneficiari.
- ✓ La momentul vizitei în instituție în unele băi era apă caldă, iar chiuvetele și toaletele erau într-o stare satisfăcătoare. Cu toate acestea, starea generală a grupurilor sanitare din instituție este deplorabilă și necesită reparație. Nu sunt asigurate condiții de igienă; de intimitate, de accesibilitate. Nu există bare de suport, alte dispozitive pentru schimbarea poziției persoanelor cu mobilitate redusă.
- ✓ Unele uși de la toaletă sunt defectate și nu se încuie.
- ✓ Beneficiarii au comunicat „*că produse precum pasta de dinți, hârtie igienică, săpun nu sunt suficiente*”.

CPTCD Hîncești

- ✓ Grupurile sanitare și băile sunt în stare igienică satisfăcătoare, fiind compuse din două odăi, în care sunt lavoare și cadă, duș.
- ✓ Produsele igienice personale ale beneficiarelor (pastă din dinți, periuță, prosop) din instituție sunt păstrate în odaia de baie, cu inscripție numelui și/sau pozei posesorului de asupra cuierului.
- ✓ Zilele de baie sunt considerate zilele de joi și sâmbătă.
- ✓ Camerele de baie nu asigură standarde minime de accesibilitate: lipsa barelor de suport, scaunelor pentru duș și altor instalații pentru utilizarea băilor de către persoanele cu mobilitate redusă. Astfel, pentru efectuarea procedurilor de igienă persoanele cu dizabilități locomotorii au nevoie de suportul altor persoane.

Standardul 1.4: Beneficiarii de servicii sunt asigurați cu alimente, apă potabilă sigură și îmbrăcăminte ce corespund nevoilor și preferințelor individuale.

CPTPD Brînzei

- ✓ Persoanele cu dizabilități sunt alimentații în conformitate cu meniul săptămânal elaborat de personal, fără participarea beneficiarilor.

- ✓ La cantină se alimentează persoanele care se pot deplasa de sine stătător, iar persoanele cu mobilitate redusă servesc masa în spațiile unde dorm sau în camera de zi, după caz.
- ✓ Mediul din cantină este unul tip instituțional, în care fiecare grupă are mese stabilite.
- ✓ În fiecare grupă este instalate dispozitive cu butelii de apă potabilă.
- ✓ Mâncarea este servită conform unui orar fix, de patru ori pe zi.
- ✓ Vestimentația persoanelor este veche și ne-potrivită anotimpului, (șlapi, galoși, în stare deteriorată pe timp rece).
- ✓ În ceea ce privește vestimentația, persoanele cu dizabilități s-au plâns că după spălare aceasta pot fi îmbrăcate de o altă persoană.

CPTPD Bădiceni

- ✓ Spațiul unde se servește masa este spațiul adiacent dormitoarelor sau chiar în dormitoare.
- ✓ Mesele și scaunele lungi sunt aranjate în rânduri de-a lungul pereților.
- ✓ Persoanele cu dizabilități sunt asigurate cu 5 mese pe zi pe care le servesc zilnic la aproximativ același orar: 8:30; 11:00; 14:00; 16:00; 19:30.
- ✓ Spațiul de preparare a bucatelor nu corespunde criteriilor de igienă, cazanele pentru pregătire fiind într-o stare deplorabilă.
- ✓ Din spusele angajaților *„nu mai țin minte dacă i-a verificat vreodată cineva unde și cum se pregătește mâncarea”*.
- ✓ La pregătirea bucatelor sunt implicate și unele persoane cu dizabilități (în momentul vizitei de evaluare, persoane cu dizabilități erau implicate la curățirea cartofilor și selectarea merelor).
- ✓ Apa potabilă pentru beneficiari este plasată în holurile grupelor în căldări semnate.
- ✓ Din discuții cu persoanele cu dizabilități, patru din ei au confirmat că *„nu prea au haine iar încălțăminte de iarnă puțini care au, mai des au încălțăminte de iarnă persoanele care au rude și le cumpără”*.
- ✓ La întrebarea cu privire la asigurarea persoanelor cu vestimentația și încălțăminte necesară, administrația comunică că *„procură de două ori pe an haine și încălțăminte pentru toți beneficiarii, în plus și oamenii din sat aduc haine”*.

CPTCD Hîncești

- ✓ Persoanele cu dizabilități sunt alimentate de patru ori pe zi, în conformitate cu meniul întocmit săptămânal.
- ✓ Persoanele de obicei se deplasează la cantina pentru a lua masa, doar persoanele cu mobilitate redusă sunt hrănite în grupe.

- ✓ Instituția este alimentată cu apă potabilă prin intermediul fântânii arteziene. În fiecare grupă este pus la dispoziția fetelor, un ceainic și căni din care pot servi apă la necesitate.
- ✓ Condițiile de preparare a hrănilor sunt acceptabile. În procesul de pregătire a produselor pentru prelucrare sunt implicate fetele cu responsabilități anumite.
- ✓ Zona unde se servește masa are un design instituțional, decorat cu desene pe pereți.
- ✓ Vestimentația persoanelor este îngrijită, iar din spusele angajaților fiecare beneficiară dispune de hainele și încălțăminte proprie. Starea hainelor este bună și îngrijită.
- ✓ Doar unele persoane erau îmbrăcate necorespunzător vârstei.

Standardul 1.5: Beneficiarii de servicii pot comunica liber, cu respectarea dreptului său la intimitate.

CPTPD Brînzeni

- ✓ În instituție nu există un aparat de telefon la care beneficiarii pot avea acces pentru a comunica liber cu persoanele din afara instituției, astfel în caz de necesitate roagă contabilă să le permită să efectueze sunete.
- ✓ Începând cu ianuarie 2017, beneficiarilor li s-au oferit două telefoane mobile pentru a accesa serviciul de asistență telefonică pentru persoane cu dizabilități. Accesul la aceste telefoane este liber.
- ✓ Un număr mic de persoane cu dizabilități posedă telefoane mobile.
- ✓ Accesul la internet în instituție nu este asigurat.
- ✓ În cadrul instituției nu sunt oferite servicii de traducere în limbajul mimico-gestual, persoanele cu deficiențe de vorbire utilizează/ adaptează un limbaj al semnelor uzuale.
- ✓ Vizitatorii nu sunt limitați în timp și număr de vizite. Vizitatorilor, li se acordă un spațiu pentru acomodare pe timp de noapte, în cazul în care vizitatorul este de la o distanță mare și nu dispune de transport.
- ✓ Persoanele cu dizabilități nu sunt limitate în deplasarea în cadrul instituției (cu excepția utilizatorilor de scaune rulante) și acces în zonele la aer liber. Însă, au fost identificate grupe care dispun de ogradă închisă pentru plimbarea persoanelor, fără supravegherea personalului.

CPTPD Bădiceni

- ✓ Instituția nu oferă internet gratuit beneficiarilor. Beneficiarii care lucrează, sau primesc pensia de dizabilitate, singuri își procură modeme portative pentru accesarea internetului. Aceste persoane reprezintă un procent mic din numărul total al beneficiarilor. La fel sunt

și persoane care dispun de calculator, care îl utilizează pentru accesarea rețelilor de socializare.

- ✓ În instituție nu exista aparat de telefon la care ar putea avea acces beneficiarii, doar pe parcursul zilei acesta poate fi solicitat în cadrul cabinetului surorii medicale.
- ✓ Utilizarea scrisorilor pentru comunicare nu este dezvoltată, foarte rar beneficiarii primesc scrisori sau scriu rudelor.
- ✓ Unele persoane cu dizabilități plasate sunt foarte rar vizitați de rude/prieteni. În condiția în care nu există un spațiu special pentru întâlniri, acestea sunt nevoite să discute cu rudele în spațiu comun cu ceilalți beneficiari sau în dormitor.
- ✓ Persoanele utilizează un limbaj al semnelor, pe care îl înțeleg doar persoane apropiate și pot traduce mesajul. Instituția nu oferă servicii de traducere mimico-gestuală.
- ✓ În instituție există grupe în care beneficiarii nu au acces la aer liber, ușile grupei sunt permanent încuiate.
- ✓ Persoanele cu grad de înțelegere sporit pot ieși cu permisul administrației în afara instituției.

CPTCD Hîncești

- ✓ În instituție sunt persoane care au telefoane mobile, planșete/tablete oferite de rude, părinți care au grijă să alimenteze dispozitivele pentru asigurarea conexiunii la Internet. Instituția nu oferă accesul beneficiarelor la internet.
- ✓ Telefon pentru comunicare în caz de necesitate cu rudele în instituție nu există.
- ✓ În instituție este amenajată o odaie pentru vizitatori, pentru comunicarea beneficiarilor cu rudele, unde ei pot rămâne pe timp de noapte în caz de necesitate.
- ✓ În comunicarea cu persoanele cu deficiențe de auz și vorbire sunt utilizate semne improvizate care pot fi înțelese de toți beneficiarii.

Standardul 1.6: Instituția asigură un mediu binevoitor, confortabil și stimulant, ce predispune la interacțiuni și participare activă.

CPTPD Brînzei

- ✓ Dormitoarele instituției sunt spații destinate pentru 2-5 persoane. În cazul necesității de relaxare, odihnă persoanele se conformează cu gălăgia și zgomotele din odaia comună.
- ✓ Holurile blocului central sunt amenajate cu canapele, pe pereți sunt picturi. Însă beneficiarii nu utilizează aceste spații.
- ✓ În general designul instituției este rece, nu oferă un mediu primitor.

- ✓ Zonele comune utilizate de beneficiari nu sunt prietenoase și relaxante, altfel de-a lungul pereților sunt amplasate scaune lungi pe care stau așezați beneficiarii.
- ✓ Doar în câteva grupe este amenajat un hol pentru activitatea zilnică unde există televizor
- ✓ Mobilierul și amenajarea diferă foarte mult de la grupă la grupă în funcție de gradul de înțelegere și mobilitate al beneficiarilor.
- ✓ În instituție există grupe, în care ușa la intrare este întotdeauna încuiată.
- ✓ Însă în mod obișnuit beneficiarii au acces la aer liber, ieșire în spațiul instituției și ogradă.
- ✓ Beneficiarii au acces la birourile angajaților în caz de necesitate.
- ✓ În instituție funcționează câteva ateliere pentru lucrul manual, la care pot participa persoanele interesate.
- ✓ În cadrul instituției exista o bibliotecă, dotată cu cărți și un computer. Responsabil pentru bibliotecă este un beneficiar al instituției. Accesul la bibliotecă este limitat pentru persoane utilizatoare de scaune rulante, deoarece intrarea este cu trepte.
- ✓ Există o sală de festivități în care beneficiarii pot privi filme și participa la concerte, discotecă, sărbători.
- ✓ În hol este amenajat un spațiu pentru tenis de masă și șah.

CPTPD Bădiceni

- ✓ În instituție nu este organizată o sală cu calculatoare, sală de lectură, TV sau alte ocupații pentru timp liber.
- ✓ În hol este fixat un casetofon la care au acces beneficiarii poate fi conectat zilnic.
- ✓ Sala de sport la momentul vizitei era încuiată. Nu există un plan lunar de activitate și nici nu se organizează careva activități de ocupare a beneficiarilor în timpul zilei.
- ✓ Responsabil de elaborarea unui plan de activități pentru beneficiari este asistentul social al instituției. Beneficiarii nu sunt implicați în elaborarea acestui plan.
- ✓ Majoritatea timpului, beneficiarii sunt fără ocupații și petrec tot timpul în așteptarea meselor de alimentație.
- ✓ Designul instituției este unul sobru, ne-primitor. Pe pereți sunt plasate panouri informative învechite la care beneficiarii nu mai atrag atenție.
- ✓ Pe coridoare și holuri nu există mobilă. Spațiile adiacente grupurilor unde beneficiarii servesc masa sunt amenajate cu mese și scaune lungi, pereții sunt zugrăviți în culori întunecoase.
- ✓ Construcția instituției permite interacțiune între beneficiari, beneficiari-angajați.

CPTCD Hîncești

- ✓ În cadrul instituției fiecare grupă dispune de așa-numite clase, unde persoanele petrec majoritatea timpului zilei. În fiecare clasă este televizor, jucării și alte materiale pentru desen, croșetare, etc.
- ✓ În cadrul instituției funcționează un program de instruire pentru acumularea cunoștințelor elementare de citire, scriere, calcul. Aceste programe de instruire sunt frecventate doar persoanele selectate de angajați.
- ✓ În instituție funcționează cercurile de dans și muzică.
- ✓ Pe pereții instituției sunt afișate lucrările beneficiarilor, trofee de la concursuri, etc.
- ✓ Designul instituției facilitează procesul de interacțiune dintre beneficiari, beneficiari-angajați, însă comunicarea dintre angajați și beneficiari este de modelul "adult-copil".
- ✓ Oportunitate pentru dezvoltarea deprinderilor de trai independent sunt așa numitele spații de "proiecte", inițiate și susținute anterior de o organizație internațională, care sunt dotate cu echipament, mobilier aproape de mediul casnic. Însă doar un număr mic de persoane au acces la aceste spații.

Standardul 1.7: Beneficiarii de servicii se bucură de o viață socială și personală împlinită și sunt implicați în activități și viața comunitară.

CPTPD Brînzei

- ✓ În anul 2017 instituția a inițiat implementarea planului de transformare, potrivit cărui au fost dezvoltat un serviciu de "locuință protejată", în care au fost plasate 6 persoane.
- ✓ Beneficiarii din instituție nu mențin o comunicare cu persoanele din serviciul "locuință protejată".
- ✓ Din perspectivă intervievaților, dar și a lucrătorilor, nu sunt interdicții în a comunica între beneficiari, chiar și de sex opus, însă nu au voie să întrețină relații sexuale și să formeze cupluri.
- ✓ Beneficiarilor nu li se interzice participarea la evenimentele familiilor sale sau ale altor persoane din comunitate. Doar că foarte rar beneficiarii au ocazia de a se implica în astfel de evenimente, deoarece comunicarea cu membrii familiilor biologice și extinse nu este menținută.
- ✓ Beneficiarii nu sunt implicați în procesul decizional cu privire la selectarea activităților, evenimentelor atât în cadrul instituției, cât participarea în afara acesteia. Nu sunt informați despre vizitatorii instituției.

- ✓ Beneficiarii care se implică în cadrul atelierelor de lucru manual, sporadic participă în cadrul târgurilor organizate în centru raional sau în capitală.
- ✓ Angajații nu facilitează, nu informează beneficiarii despre evenimentele din localitate, nu organizează ieșiri în comunitate.
- ✓ Pe parcursul anului 2017 beneficiarii au fost implicați în diverse activități de socializare, organizate de Keystone Moldova în cadrul unui proiect finanțat de Uniunea Europeană.
- ✓ Un număr mic de beneficiari merg la biserică din localitate.
- ✓ Beneficiarii se implică la lucrările sezoniere atât în cadrul instituției cât și în gospodăriile oamenilor din localitate.
- ✓ Colaborarea între instituție și agenția teritorială privind ocuparea forței de muncă pentru încadrarea în muncă a persoanelor cu dizabilități nu există.
- ✓ Programele artistice de regulă sunt elaborate de conducătorul artistic angajat al instituției, fără a implica beneficiarii la selectarea activităților în funcție de interese și preferințe.

CPTPD Bădiceni

- ✓ Instituția a dezvoltat patru servicii sociale (locuințe protejate), în care au fost plasați 24 beneficiari.
- ✓ Monitorizarea situației beneficiarilor în noile servicii create nu se realizează după un anumit plan de monitorizare, iar problemele de adaptare nu sunt soluționate.
- ✓ Regulamentul intern al instituției permite crearea cuplurilor între persoanele care doresc să fie împreună. Astfel, în instituție s-au format patru cupluri care locuiesc în odăi separate.
- ✓ Instituția este amplasată la câțiva kilometri distanță de localitate, fapt care limitează participarea beneficiarilor la evenimentele culturale din localitate;
- ✓ Activitățile culturale în cadrul instituției sunt organizate sporadic, foarte rar.
- ✓ Angajații nu acordă suport beneficiarilor pentru a participa la evenimente din afara instituției, nu informează despre activitățile din localitate.
- ✓ În lipsa unui Plan de activități culturale, beneficiarii își organizează de sine stătător discoteca pe hol.

CPTCD Hîncești

- ✓ Amplasarea instituției la o distanță mare de localitate limitează foarte mult accesul beneficiarelor la evenimentele din comunitate.
- ✓ Persoanele cu dizabilități au participat cu suportul angajaților la diferite evenimente culturale, concursuri, expoziții organizate la nivel național.

- ✓ Programele artistice sunt elaborate de organizatorul artistic și pus în aplicare fără consultarea beneficiarelor.
- ✓ Anual instituția organizează evenimente dedicate sărbătorilor de Crăciun și Zilei internaționale a copiilor, la care sunt invitate rudele.
- ✓ Angajații nu împiedică inițiativele organizațiilor din exterior de a implica beneficiarele la evenimente culturale. Astfel pe parcursul anului 2017, beneficiarele au participat la activități de socializare organizate de organizații neguvernamentale.
- ✓ În cadrul instituțiilor se organizează evenimente cu invitați din afara instituției, la inițiativa organizațiilor societății civile.

Opinii ale persoanelor cu dizabilități cu privire la standardele adecvate de trai

BPD1: "Nu îmi place mâncarea aici. Este una și aceeași permanent. Eu vreau uneori să mănânc niște dulciuri, cartofi prăjiți sau orez cu lapte. Însă aceste mâncăruri le am doar în vise. Și fructe ne dau foarte puține. Ce poți înțelege, doar dintr-o bucatăică de banană".

BPD 2: "Aici nu sunt în siguranță. Mă tem de alte persoane-beneficiari care sunt agresivi. Ne bat uneori... Dar nu am cum să mă plâng la minister, la Linia fierbinte. Nu am telefon. Am scris o scrisoare și am transmis-o prin asistenta medicală la poștă, dar nu sunt sigur dacă a dus-o. Hainele le dai la spălat, și pe urmă le vezi pe altă persoană. Ași vrea să am hainele mele. Vă rog, când veniți data viitoare, aduceți-mi o pereche de pantaloni și încălțăminte."

BPD 3: "Nu avem internet. Este doar o bibliotecă, dar nu mă duc acolo, toate cărțile sunt învechite. Aici nu ai ce face, cu totul îți ieși din minți, vara mai poți sta afară, dar iarna e mai ceva ca la pușcărie."

BPD 4: "Aici e bine, bogdaproste, avem ce mânca, avem acoperiș deasupra capului, ne dau haine. Iarna e bine, e cald, nu ne plouă, e foarte bine, am prieteni, am cu cine discuta..."

BPD 5: "Eu ajut la bucătărie și la fermă. Câteodată obosesc și trebuie să mă odihnesc. Dar sunt mulțumită ca am de lucru, chiar dacă nu sunt plătită pentru asta..."

Opinii ale personalului instituțiilor cu privire la standardele adecvate de trai

APS1: "Toate condițiile sunt pentru toți care trăiesc în aceasta instituție. Condițiile sunt bune pentru ei, au de toate, sunt hrăniți la timp, îmbrăcați. Chiar și așa, unele persoane cu dizabilități nu sunt mulțumite și sună la Linia fierbinte să se plângă."

APS2: *"Ei aici mai lucrează la atelier, la fermă, ajută la bucătărie. Dar dacă vor pleca toți cei buni din internat, cine o să lucreze în gospodărie, eu consider că lor le este bine aici, avem grijă de ei, le este cald, este medic care le dă tratament, dacă le trebuie".*

APS3: *"Meniul este stabilit de către administrație, beneficiarii nu pot participa la elaborarea meniului. Meniul este format ținând cont de numărul de calorii necesar, dar nu de preferințele lor..."*

AA1: *"Una din probleme cu care se confruntă administrația este faptul că bugetul nu include articol pentru a finanța deplasări pentru beneficiari, excursii, participare la evenimente. Persoanele cu dizabilități din instituție au fost implicați în cadrul proiectului cu promovarea drepturilor finanțat de Uniunea Europeană la diferite activități în raion și la Chișinău, iar acum solicită și de la noi tot mai mult ieșiri în comunitate și participare la evenimente, dar noi nu avem așa posibilități."*

AA 2: *"Anterior în instituție, cu suportul unor proiecte de cooperare cu societatea civilă, au fost create ateliere de croitorie, croșetare, asamblarea mobilei. Toți beneficiarii și personalul au menționat că aceasta este o acțiune binevenită. Cu regret, în prezent, nu funcționează pentru că nu sunt resurse pentru materia primă, produsele confecționate de beneficiari nu avem unde să le vindem".*

AA 3: *"În urma reformei sistemului rezidențial, în ultimii doi ani, nu am primit persoane noi în instituție, deși aici li se oferă tot suportul și condițiile necesare. Cu reforma de dezinstituționalizare, ne este mai dificil, de când am început să dezvoltăm și servicii de locuință protejată, trebuie să lucrăm pe două direcții: să avem grijă și de calitatea serviciului rezidențial și de serviciile de locuință protejată. Nu se reușește. E prea mult pentru administrație."*

1.3. Recomandări pentru respectarea dreptului la standarde adecvate de trai

Evaluarea gradului de respectare a dreptului persoanelor cu dizabilități la standarde adecvate de trai și protecție socială în instituțiile rezidențiale arată că acest drept este respectat în mică măsură sau deloc. Pentru îmbunătățirea situației în acest domeniu, grupul de experți recomandă autorităților publice, Agenției Naționale Asistență Socială și administrației instituțiilor rezidențiale:

- ✓ Ajustarea Regulamentelor de organizare și funcționare al instituțiilor rezidențiale în baza documentelor de politici în vigoare cu accent pe respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități;

- ✓ Elaborarea și aprobarea Standardelor de calitate a serviciilor prestate de Centrele de plasament temporar atât în serviciul rezidențial, cât și în serviciilor sociale comunitare întru asigurarea unui nivel de performanță și calitate al serviciilor prestate bazate pe drepturile persoanelor cu dizabilități;
- ✓ Elaborarea și/sau revizuirea documentelor de politici interne ale instituțiilor care stabilesc profilul beneficiarului, criteriile de plasament în serviciul rezidențial, criterii de plasament în servicii comunitare etc.
- ✓ Asigurarea accesibilității conform principiului designului universal al infrastructurii instituționale în conformitate cu normativele de stat în construcție care reglementează cum trebuie să fie infrastructura la necesitățile persoanelor cu diferite tipuri de dizabilitate (accesibilitate fizică, accesibilitate informațională în format ușor de citit și de înțeles, surse informaționale în format audio, tehnologii informaționale accesibile, interpretare mimico-gestuală, asigurare accesibilitate pentru persoane cu dizabilități de vedere etc.).
- ✓ Asigurarea condițiilor de siguranță pentru persoanele cu dizabilități în situații excepționale și instruirea atât a angajaților, cât și a persoanelor cu dizabilități plasate despre modul de acționare în caz de: incendiu, cutremur, inundații etc.
- ✓ Dotarea instituțiilor cu echipamente și utilaje necesare care ar facilita minimizarea pericolelor în situații excepționale, transportarea și evacuarea în siguranță a persoanelor cu dizabilități locomotorii de la etajele superioare și nu doar, precum și instalarea indicatorilor de evacuare fosforescente.
- ✓ Eficientizarea utilizării bugetului instituțiilor prin planificarea în mod prioritar al cheltuielilor care contribuie la respectarea dreptului persoanelor cu dizabilități la standarde adecvate de trai (de ex. cheltuieli pentru reutilizarea toaletelor și a băilor prin construirea de cabine, astfel încât să fie asigurată intimitatea persoanelor cu dizabilități, dotarea cu mobilier adaptat la nevoile individuale ale persoanelor cu dizabilități, produse de igienă personală, vestimentație etc.).
- ✓ Crearea condițiilor pentru păstrarea lucrurilor personale ale persoanelor cu dizabilități și neadmiterea rotației vestimentației de la un beneficiar la altul. Oferirea îmbrăcăminte și încălțăminte pentru beneficiari corespunzător sezonului, genului și vârstei.
- ✓ Modificarea Hotărârii Guvernului nr. 520 din 15 mai 2006 pentru asigurarea creșterii normelor de cheltuieli pe o persoană, astfel încât să fie asigurați toți beneficiarii cu îmbrăcăminte, încălțăminte, produse de igienă de bază personalizate (săpun, șampon, pastă de dinți, hârtie de toaletă, elementele de igienă intimă pentru femei).

- ✓ Reamenajarea unor spații din cadrul instituțiilor prin crearea unui mediu liniștit, pozitiv și primitor pentru asigurarea sării de bine psihice și sociale a persoanelor cu dizabilități plasate.
- ✓ Revizuirea rigidității programelor care asigură condițiile de trai și confortul persoanelor cu dizabilități prin asigurarea flexibilității în funcție de nevoile și prioritățile individuale (programul de trezire și culcare, programul de igienă personală, programul de schimbare a vestimentației și al așternuturilor etc.).
- ✓ Implicarea persoanelor cu dizabilități în procesul de elaborare a politicilor interne ale instituției, în procesul de selectare a priorităților pentru bugetare al resurselor financiare, în procesul de elaborare a meniurilor prin crearea unor consilii consultative din rândul beneficiarilor.
- ✓ Asigurarea continuă a procesului de incluziune socială a persoanelor din instituție prin implicarea activă a acestora în organizarea și desfășurarea diferitor activități după interese și asigurarea implicării lor la activități naționale și chiar internaționale.
- ✓ Diversificarea programului de activitate al persoanelor din instituție prin organizarea activităților învățare a abilităților de autonomie personală, trai independent, petrecere a timpului liber și ajustarea programului la nevoile, interesele și preferințele individuale ale persoanelor cu dizabilități.

2. DREPTUL PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI LA VIAȚĂ INDEPENDENTĂ ȘI TRAI ÎN COMUNITATE

Procesul de elaborare și promovare a politicilor cu privire la asigurarea dreptului la viață independentă și trai în comunitate al persoanelor cu dizabilități a fost condiționat de ratificarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități prin Legea Nr 166 din 09.07.2010, articolul 19, urmată de Legea 60 din 30.03 2012, privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități care a creat cadrul strategic pentru dezvoltarea și reglementarea cadrului normativ și standardelor de calitate al serviciilor de suport în comunitate pentru persoanele cu dizabilități: asistență personală, casă comunitară, locuință protejată, respiro, plasament familial pentru adulți.

”Consolidarea mecanismului de coordonare și implementare a reformei de dezinstituționalizare” a reprezentat o măsură importantă în Planul național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană pentru anii 2014-2016. În acest sens, în Planul de Acțiuni al Guvernului pentru anii 2016-2018 aprobat prin HG nr. 890 din 20.07.2016 în Capitolul IX. Politici sociale pro-active, Litera C. Asistența socială și protecția familiei, un obiectiv separat s-a referit la *Dezinstituționalizarea persoanelor cu dizabilități mintale, prin crearea sistemului de îngrijiri în comunitate*. Pentru implementarea acestui Obiectiv, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale a aprobat Programul național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale gestionate de Agenția Națională Asistență Socială pentru anii 2018-2026 și a Planului de acțiuni privind implementarea acestuia aprobat prin Hotărârea Guvernului Nr. 893 din 12.09.2018.¹¹

Asigurarea dreptului la viață independentă și trai în comunitate al persoanelor cu dizabilități din instituțiile rezidențiale în conformitate cu articolul 19 al CDPD a început în anul 2008 în Republica Moldova în baza unui Acord de colaborare dintre Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale și Asociația Obștească Keystone Moldova, Fundația Soros Moldova, Fundațiile pentru o Societate Deschisă Budapesta și Keystone Human Services International (USA). Prin acest acord Ministerul s-a angajat că va susține programul național ”Comunitate Incluzivă-Moldova” prin care s-a inițiat procesul de dezinstituționalizare și dezvoltare a serviciilor sociale pentru asigurarea traiului în comunitate al persoanelor cu

¹¹ Programul național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=377713>

dizabilități în una din instituțiile rezidențiale pentru copii, în acea perioadă activând sub denumirea de "*Casa Internat pentru copii cu deficiențe mintale (băieți) din Orhei*"¹².

În vederea continuării acestei practici de dezinstituționalizare, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale a aprobat prin Ordinul Ministrului nr.44 din 03.03.2016 Planul de acțiuni pentru implementarea reformelor în domeniul dezinstituționalizării și Componenta nominală a unui Consiliul de Coordonare care va monitoriza implementarea Planului. În baza acestui Plan de Acțiuni, procesul de dezinstituționalizare a fost extins și asupra celorlalte cinci instituții rezidențiale din subordinea MSMPS. Conform Planului, procesul de dezinstituționalizare a demarat cu evaluarea socială, medicală și psihologică a tuturor persoanelor cu dizabilități plasate în instituții, evaluarea familiilor și posibilităților de reintegrare în familii sau în servicii comunitare la nivel local a persoanelor cu dizabilități plasate; evaluarea resurselor umane, evaluare infrastructurii instituțiilor și a resurselor financiare. Pentru fiecare instituție rezidențială a fost elaborat câte un raport integrat de evaluare complexă. În baza acestor evaluări fiecare instituție rezidențială a elaborat Plan de transformare a instituției din perspectiva creării serviciilor comunitare cu suportul tehnic oferit de organizațiile neguvernamentale naționale și instituțiile internaționale. În conformitate cu Planurile de transformare a instituțiilor rezidențiale demarate la mijlocul anului 2017, instituțiile au procurat imobile pentru dezvoltarea locuințelor protejate.

Planurilor de transformare al instituțiilor rezidențiale au fost revizuite și actualizate la finele anului 2018, în conformitate cu prevederile Programului național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale gestionate de Agenția Națională Asistență Socială pentru anii 2018-2026.

Cu toate că există documente de politici care facilitează respectarea dreptului la viață independentă și trai în comunitate al persoanelor cu dizabilități, procesul de dezinstituționalizare este unul lent din cauza: insuficienței serviciilor de suport la nivel de comunitate, capacităților și resurselor limitare ale autorităților în vederea implementării Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național de dezinstituționalizare.

¹² <http://www.keystonemoldova.md/ro/directions-of-activity/deinstitutionalization-and-development-of-community-services.php>

1.4. Gradul de respectare al dreptului la viață independentă și trai în comunitate

Rezultatele evaluării arată că în toate 3 instituții supuse evaluării, CPTPD Brînzani CPTPD Bădiceni și în CPTCD Hîncești, dreptul la viață independentă și trai în comunitate conform articolul 19 al Convenției este respectat **în mică măsură**, chiar dacă sunt atinse rezultate în acest domeniu.

Dreptul la viață independentă și trai în comunitate (articolul 19 al CDPD)	CPTPD Brînzani	CPTPD Bădiceni	CPTCD Hîncești
	În mică măsură	În mică măsură	În mică măsură

Gradul de respectare a dreptului la viață independentă și trai în comunitate

Dreptul la viață independentă și trai în comunitate (articolul 19 al CDPD)	CPTPD Brînzani	CPTPD Bădiceni	CPTCD Hîncești
<i>Standardul 2.1:</i> Beneficiarii de servicii sunt sprijiniți în asigurarea accesului la un loc de trai și dispun de mijloacele financiare necesare pentru viața în comunitate.	În mică măsură	În mică măsură	Deloc
<i>Standardul 2.2:</i> Beneficiarii de servicii se pot bucura de oportunitățile de educație sau angajare în câmpul muncii.	Deloc	Deloc	În mică măsură
<i>Standardul 2.3:</i> Este susținut dreptul beneficiarilor de servicii la participarea în viața politică și publică și la exercitarea libertății de asociere.	În mică măsură	În mică măsură	În mică măsură
<i>Standardul 2.4:</i> Beneficiarii de servicii sunt sprijiniți în participarea în activități sociale, culturale, religioase sau recreare.	În mică măsură	În mică măsură	În mică măsură

2.2. Constatări în baza standardelor evaluate

Standardul 2.1: Beneficiarii de servicii sunt sprijiniți în asigurarea accesului la un loc de trai și dispun de mijloacele financiare necesare pentru viața în comunitate

CPTPD Brînzani

- ✓ Persoanele cu dizabilități intervievate sunt informate despre procesul de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități și crearea serviciilor sociale comunitare, însă nu cunosc modul de accesare a acestor servicii.
- ✓ Persoanele cu dizabilități nu cunosc care este modalitatea în care a fost stabilită ordinea de ieșire a beneficiarilor din instituție, această decizie a fost luată de administrație.

- ✓ Beneficiarii cunosc că serviciile sociale comunitare sunt create și dotate de administrația instituției și nu participă la amenajarea caselor.
- ✓ Persoanele nu sunt informate despre beneficiile și prestațiile sociale asigurate după ieșirea din serviciul rezidențial.
- ✓ Beneficiarii nu sunt pregătiți pentru trecerea de la instituție la serviciul social comunitar, nu sunt informați despre suportul asigurat în serviciile comunitare din partea personalului serviciilor, fapt care le provoacă frică și nesiguranță pentru viața și securitatea personală.
- ✓ Unele persoane nu au perfectate actele de identitate, fapt care face imposibilă accesarea serviciilor medicale specializate, care nu există în instituție.
- ✓ Informația oferită beneficiarilor cu privire la transferul în servicii sociale este distorsionată.
- ✓ Personalul instituției nu lucrează pentru dezvoltarea abilităților de autonomie personală și independență ceea ce ar facilita procesul de adaptare al persoanelor cu dizabilități de la trai în serviciul rezidențial la trai în comunitate.

CPTPD Bădiceni

- ✓ Beneficiarii cunosc despre procesul de dezinstituționalizare (procesul de procurare al caselor pentru crearea serviciilor sociale), din activitățile organizate de organizațiile societății civile, campanii de informare cu privire la dreptul trai în comunitate, inclusiv din comunicarea cu administrația instituției și angajații.
- ✓ Atitudinea și motivația beneficiarilor pentru transfer în servicii sociale este diferită, unii se referă la experiența persoanelor care au ieșit în servicii, alții își construiesc părerea în baza opiniilor angajaților cu care comunicarea este permanentă, iar alte surse nu sunt disponibile.
- ✓ Beneficiarii cu un grad de înțelegere mai mare, care au posibilitatea să iasă în comunitate pentru diferite activități (muncă în gospodăriile oamenilor din comunitate, etc) au realizat beneficiile și avantajele traiului în comunitate.
- ✓ Angajații nu oferă suport în luarea deciziei, dar contribuie la fortificarea stării de confuzie, și nesiguranță pentru decizia persoanelor cu dizabilități la viață independentă și trai în comunitate.
- ✓ Beneficiarii nu cunosc dreptul la prestațiile bănești după dezinstituționalizare.

CPTCD Hîncești

- ✓ Beneficiarele instituției sunt informate despre crearea serviciilor sociale pentru asigurarea dreptului la viață independentă și trai în comunitate.
- ✓ În mare parte beneficiarele (cu grad de înțelegere mare) comunică cu persoanele dezinstituționalizate, fapt care permite cunoașterea aspectelor cu privire la particularitățile traiului în servicii comunitare.

- ✓ Serviciile comunitare rămân în subordinea instituțiilor și sunt văzute ca povară, deoarece efortul depus pentru funcționarea ambelor sisteme este dublu.
- ✓ Beneficiarele nu cunosc despre modul de accesare a serviciilor, ele doar așteaptă să fie transferate în conformitate cu listele întocmite de administrația instituției.
- ✓ Beneficiarele nu posedă abilități de gestionare a banilor, astfel interesul pentru perfectarea actelor pentru accesarea prestațiilor bănești, este scăzut.
- ✓ Personalul din instituție nu pregătesc beneficiarele pentru transferul în servicii. Nu sunt explicate care sunt avantajele, oportunitățile traiului în comunitate comparativ cu traiul în serviciul rezidențial.

Standardul 2.2: Beneficiarii de servicii se pot bucura de oportunitățile de educație sau angajare în câmpul muncii.

CPTPD Brînzeni

- ✓ Un număr mic de persoane cu dizabilități lucrează sezonier în gospodăriile oamenilor din comunitate. În mare parte aceste ocupații au fost identificate de sine stătător ori la recomandarea angajaților.
- ✓ În cadrul instituției unele persoane sunt angajate la lucru în sere, altele participă la prelucrarea pământului aflat în proprietatea instituției.
- ✓ O unitate/loc de muncă din instituție, este împărțit între 3-4 persoane, între care se împarte și salariul lunar.
- ✓ Beneficiarii nu primesc suport în dezvoltarea abilităților de gestionare a banilor, cu toate că o parte bună din beneficiari primesc pensia de vârstă.
- ✓ Pentru evitarea conflictelor beneficiarilor în urma consumului băuturilor alcoolice, procurate în comunitate, personalul preferă încuierea beneficiarilor în spațiul grupei.
- ✓ Beneficiarii nu sunt informați cu privire la oportunități de instruire, formare profesională în afara instituției, unica posibilitate de acumulare a cunoștințelor practice sunt atelierele de lucru manual din instituție.
- ✓ Instituția nu colaborează cu structurile de ocuparea a forței de muncă în scopul identificării oportunităților de formare profesională și angajare.

CPTPD Bădiceni

- ✓ În cadrul instituției au fost create ateliere de lucru manual (atelier de croitorie, atelier de prelucrare a lemnului). În prezent aceste ateliere nu sunt funcționale.
- ✓ O parte din beneficiari sunt implicați la lucrările sezoniere de prelucrarea a pământului aflat în proprietatea instituției, alții lucrează în gospodăriile locuitorilor din comuna apropiată.

- ✓ Unii beneficiari posedă abilități de croșetare, alte lucrări manuale pentru confecționarea obiectelor de uz casnic. Venitul din vânzarea acestor lucrări constituie sursa de venit al persoanei cu dizabilități pe care îi gestionează.
- ✓ Activitatea de instruire în instituție nu este organizată, toate abilitățile și competențele beneficiarilor sunt formate înainte de a fi instituționalizați.
- ✓ Locurile de muncă pentru persoanele cu dizabilități, în comunitate sunt identificate de angajații instituției, care fac și potrivirea beneficiarilor pentru aceste lucrări.

CPTCD Hîncești

- ✓ Din comunicarea cu beneficiarele s-a constatat că o persoană a frecventat cursurile de formare profesională organizate în altă localitate. Suport în identificarea acestei oportunități a fost oferit din partea angajaților. Persoana nu a reușit să finalizeze studiile din cauza barierelor, inaccesibilității transportului, spațiilor, clădirilor. Instituția nu a oferit suportul necesar pentru diminuarea situațiilor dificile în perioada cursurilor, fapt care a descurajat persoana să mai acceseze servicii din afara instituției.
- ✓ În cadrul instituției funcționează un program de instruire a cunoștințelor elementare de citire, scriere, calcul și ateliere de lucru cu stofa, hârtia pentru confecționare obiectelor de decor.
- ✓ Ate oportunități de instruire sau de angajare în muncă pentru beneficiare nu sunt oferite.

Standardul 2.3: Este susținut dreptul beneficiarilor de servicii la participarea în viața politică și publică și la exercitarea libertății de asociere.

CPTPD Brînzei

- ✓ Beneficiarii au experiența participării la alegeri. În special au relatat despre participarea la alegeri la secția de votare din localitate, dar și prin intermediul urnelor mobile. La momentul evaluării, persoanele cu un grad de înțelegere mai înalt au menționat că cunosc despre dreptul la vot și că participă la alegeri. Periodic înainte de alegeri sunt informați de organizațiile societății civile cum să-și asigure dreptul la vot.
- ✓ Beneficiarii și-au adus aminte organizațiile (numele persoanelor) care vin cu ședințe informative, organizează ieșiri în comunitate.
- ✓ Unii beneficiari au spus că știu pentru cine să voteze, sunt informați despre acest lucru de angajați.
- ✓ Beneficiarii nu sunt implicați în procesul de elaborare a planurilor de activitate, doar participă în activitățile planificate de administrație.

- ✓ Beneficiarii au relatat că la ei vin de la diferite organizații, care le vorbesc despre drepturi, despre biserică.

CPTPD Bădiceni

- ✓ Persoanele în mare parte cunosc despre dreptul de a alege, au menționat că ei participă la alegeri în instituție.
- ✓ Persoanele intervievate au menționat că informația a venit de la diferite organizații care le spun despre drepturi sau asistenta socială.
- ✓ În mare parte decizia persoanelor pentru alegeri este luată de persoană cu implicarea angajaților.
- ✓ Beneficiarii nu sunt implicați în procesul de elaborare a planurilor de activitate.
- ✓ Analiza Planului de activitate anuală a instituției a scos în evidență insuficiența activităților pentru beneficiari în scop de socializare, formarea deprinderilor de trai independent, pregătirea pentru dezinstituționalizare.
- ✓ Activitățile sunt pregătite în mare parte de administrație.

CPTCD Hîncești

- ✓ Beneficiarele au menționat că au participat la alegeri. Și-au amintit că au fost niște persoane cu urna de vot în instituție.
- ✓ Informația despre alegeri a venit din partea organizațiilor neguvernamentale în mare măsură. De asemenea, o sursă de informare, menționată a fost televizorul.
- ✓ Televizorul este sursa de informare despre noutăți culturale sociale din exterior.
- ✓ Beneficiarii au menționat că au fost în excursii, concerte, au servit masa în cafenea la Chișinău, expoziții. În marea parte astfel de activități sunt organizate de instituție în colaborare cu organizațiile societății civile.
- ✓ Beneficiarii nu sunt implicați la planificarea activităților, doar în procesul de pregătire (învățarea mișcărilor, cuvintelor de cântece).

Standardul 2.4: Beneficiarii de servicii sunt sprijiniți în participarea la activități sociale, culturale, religioase sau de recreare

CPTPD Brînzei

- ✓ Beneficiarii nu cunosc despre oportunitățile de participare la activități, evenimente din comunitate, ies foarte rar.
- ✓ Unicele posibilități de participare la viață culturală, sunt susținute din partea organizațiilor societății civile;
- ✓ În instituție vin reprezentanți ai diferitor confesiuni religioase care le vorbesc beneficiarilor;

- ✓ Persoanele nu au desprinderi de a solicita participarea la evenimentele din comunitate, iar angajații nu informează beneficiarii despre evenimente organizate în comunitate.
- ✓ Beneficiarii au menționat că nu iese din internat, doar când pleacă la doctori.
- ✓ Angajații spun că nu au suficiente resurse pentru organizarea ieșirilor beneficiarilor.
- ✓ Au fost menționate că în instituție se organizează concerte și discoteci cu implicarea beneficiarilor.

CPTPD Bădiceni

- ✓ Instituția este plasată departe de comunitate, și beneficiarii practic sunt lipsiți de comunicarea cu locuitorii băștinași. Astfel unica sursă de informare despre evenimente culturale în comunitate sunt angajații. Distanța mare de la comunitate este un impediment pentru beneficiari să participe la evenimentele organizate în comunitate.
- ✓ Rareori instituția este vizitată de reprezentanți diferitor confesiuni religioase care le organizează activități informative.
- ✓ Persoanele au menționat organizația Keystone, cu care au mers în diferite excursii și au participat la seminare de informare cu privire la drepturi.
- ✓ Beneficiarilor nu li se permite să plece la evenimente culturale fără supraveghere, pentru a evita situații de conflict etc.
- ✓ Unii beneficiari merg la biserica din comunitate, cu permisiunea administrației instituției.

CPTCD Hîncești

- ✓ Beneficiarele nu participă de sine stătător la evenimente organizate în comunitate, nu pot pleca independent, doar cu supraveghere. Un impediment în acest sens este amplasarea instituției, departe de localitate.
- ✓ Informația pe care o primesc este din partea personalului instituției.
- ✓ Accesul la evenimentele organizate în comunitate este limitat, implicarea în diverse evenimente culturale rămâne la decizia administrației instituției.
- ✓ Costurile pentru ieșiri, excursii sunt suportate de instituție ori de organizațiile neguvernamentale care vin astfel de inițiative.
- ✓ În instituție se organizează activități culturale în conformitate cu programul elaborat de organizatorul artistic. Cu cele mai reușite numere, beneficiarii le prezintă oaspeților instituției. O dată pe an câteva beneficiare participa la concursului talentelor "Mărul de Aur".

Opinii ale persoanelor cu dizabilități despre viața independentă și trai în comunitate

BPD1: "Câteodată noi ne ducem la sărbători, la concerte aflăm de la prietenii din sat. Când ne ducem mai departe ne dau transport de la instituție, dar nu toți pleacă. Eu merg la biserică în sat, la mănăstire."

BPD 2: "Am fost la Chișinău în excursie, la concert. Cu noi au mers și lucrătorii din instituție. Eu particip la dansuri, sunt în grupa de dansatori (6 băieți și 6 fete), organizăm discotecă împreună, ne pregătim de sărbători."

BPD 3: "Eu lucrez în sat, tai porci și vaci la oamenii care mă cheamă. Mă plătesc bine. Un prieten de-al meu din sat mi-a propus să locuiesc cu el, dar eu nu vreau să plec de aici, lucrez în sat și seara vin aici."

BPD 4: "Am încercat să învăț la cursuri în Chișinău, dar era greu să mă deplasez și am abandonat, mai bine stau aici..."

BPD 5: "Eu am votat, mi-au spus angajații pentru cine să votez. Am privit și la televizor despre alegeri. Înainte votam în sat, dar acum au venit aici cu urna mobilă."

Opinii ale angajaților instituțiilor despre viața independentă și trai în comunitate

ALS1: Persoanele cu dizabilități din instituție mai lucrează la oamenii în sat care se adresează la noi să le permitem. Pentru munca care o fac, beneficiarii sunt plătiți, noi doar supraveghem să nu fie expuși la muncă grea, să nu fie obijduiți. Noaptea ei revin în instituție. În instituție, ei sunt învățați să lucreze la animale, curățenie pe teritoriu, să coase, să croșeteze și alte munci accesibile. Unii sunt angajați în instituție, la o unitate de personal auxiliar sunt angajate 10 persoane (0.10%). Ei sunt satisfăcuți.

AA1: "Persoanele cu dizabilități din instituție sunt informate permanent de ONG-urile care ne vizitează și colaboratorii instituției. De obicei, despre dreptul la trai în comunitate le vorbește mai mult asistenții sociali. Instituția are procurate case, unde sunt transferate persoanele pentru a fi pregătiți pentru viața independentă, dar procesul este foarte dificil."

AA 2: "În instituție noi pregătim fetele să poată prepara bucate, unele fete ajută la ospătărie, altele mai ajută la făcut ordine în curte. Aici avem diferite cercuri, ele învață să croșeteze, să confecționeze lucrări din hârtie, apoi mergem și le vindem la târguri".

AA 3: "Au fost mai multe persoane de la Avocatul Poporului, Keystone Moldova, IDOM și alții. Au discutat cu beneficiarii despre drepturi și oportunități, dar este greu să înțeleagă că la moment, traiul în comunitate nu este chiar pentru toți."

2.3. Recomandări pentru respectarea dreptului la viață independentă și trai în comunitate

Rezultatele evaluării arată că gradul de respectare al dreptului la viață independentă și trai în comunitate al persoanelor cu dizabilități din instituțiile rezidențiale este scăzut, deoarece există o multitudine de dificultăți influențate de regulile rigide și sistemul învechit de acordare a suportului bazat pe abordarea medicală a dizabilității. Incluziunea socială înseamnă trai în comunitate și participare la viața socială, din aceste considerente reformele în domeniul dezinstituționalizării constituie o prioritate în scopul asigurării incluziunii sociale din perspectiva accesului la servicii sociale.

Interviurile realizate cu persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale au scos în evidență mai multe probleme care împiedică asigurarea dreptului la viață independentă și trai în comunitate. Primul grup de probleme enunțate de persoanele din instituție țin de: amplasarea geografică a instituției care nu este în comunitate și regimul foarte strict de ieșire de pe teritoriul instituției. Al doilea grup de probleme țin de: lipsa capacităților instituționale de implementare a acțiunilor orientate pe dezinstituționalizare, viață independentă și trai în comunitate, insuficiența resurselor financiare, cadrul normativ nedevelopat pentru contextul actual de activitate al instituțiilor rezidențiale.

Raportul de evaluare a scos în evidență și faptul că după plasamentul persoanelor în instituție, autoritățile și prestatorul de servicii asigură suport în mică măsură în vederea pregătirii pentru viața independentă în comunitate. În scopul implementării reformelor de dezinstituționalizare, persoanele cu dizabilități consideră că beneficiază în mică măsură de asistență și suport în tranziția de la viața instituțională la viața în comunitate, în mică măsură este acordat și suportul în accesarea serviciilor de educație și angajare în afara instituției. În vederea asigurării participării persoanelor cu dizabilități la viața publică, politică, socială, culturală și religioasă, grupul de experți propune autorităților publice, Agenției Naționale Asistență Socială și administrației instituțiilor rezidențiale următoarele recomandări:

- ✓ Consolidarea eforturilor în continuarea implementării Programului național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale prin stabilirea parteneriatelor cu societatea civilă.
- ✓ Identificarea resurselor necesare pentru acoperirea suportului necesar instituțiilor rezidențiale în dezvoltarea serviciilor comunitare (metodologic și de resurse).
- ✓ Asigurarea calității serviciilor sociale comunitare dezvoltate de către instituțiile rezidențiale în scopul asigurării traiului în comunitate al persoanelor cu dizabilități prin reglementarea și acreditarea acestora.

- ✓ Elaborarea unui mecanism de evaluare și monitorizare a calității respectării dreptului la viață independentă și trai în comunitate al persoanelor cu dizabilități dezinstituționalizate.
- ✓ Pregătirea continuă a persoanelor cu dizabilități pentru trai în comunitate, prin intermediul diferitor metode pilotare deja de societatea civilă în colaborare cu autoritățile publice locale (organizarea vizitelor în serviciile funcționale, asigurarea schimbului de experiențe pozitive, prezentarea rezultatelor obținute de persoanele dezinstituționalizate).
- ✓ Organizarea discuțiilor cu persoanele din instituțiile rezidențiale prin acordarea suportului "de la egal la egal" pentru prevenirea situațiilor de rezistență și frică față de viața independentă și traiul în comunitate.
- ✓ Colaborarea cu instituțiile specializate teritoriale pentru identificarea oportunităților de formare profesională a persoanelor din instituții și facilitarea angajării în muncă a persoanelor cu dizabilități.
- ✓ Informarea și facilitarea cu privire la posibilitățile de participare în evenimentele comunității, participarea la viața publică și politică.

3. DREPTUL PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI LA CAPACITATE JURIDICĂ, LIBERTATE ȘI SIGURANȚĂ PERSONALĂ

Odată cu ratificarea Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități, autoritățile publice ale Republicii Moldova s-au angajat să implementeze standardele internaționale ce țin de asigurarea dreptului la justiție, libertate și siguranță al persoanelor cu dizabilități.

Principalul act normativ care a schimbat viziunea în domeniul asigurării capacității juridice egale pentru persoanele cu dizabilități de rând cu ceilalți membri ai societății este Legea nr. 66 din 13 aprilie 2017 cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative¹³, prin care a fost modificat un spectru larg de legi menite să asigure exercitarea egală a capacității juridice pentru persoanele cu dizabilități.

De asemenea s-au abrogat prevederile legislației prin care persoanele puteau fi lipsite de capacitatea de exercițiu și depindeau total de tutori, desemnați reprezentanți legali ai persoanelor cu dizabilități. Foarte importante acțiuni menite de a contribui la asigurarea unei capacități juridice egale pentru persoanele cu dizabilități au fost incluse în Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități și anume Obiectivul 7. din Planul de Acțiuni care este denumit: *Asigurarea suportului persoanelor cu dizabilități în exercitarea capacității juridice și garantarea accesului la justiție*. În acest document de politici au fost incluse următoarele rezultate scontate:

- ✓ exercitarea deplină a drepturilor de către persoanele cu dizabilități în diferite domenii ale vieții;
- ✓ nediscriminarea persoanelor cu dizabilități în accesul la actul de justiție;
- ✓ disponibilitatea și accesibilitatea măsurilor de ocrotire/suport pentru persoanele cu dizabilități;
- ✓ specialiști angajați în instituțiile de drept pregătiți în domeniul accesibilității, nediscriminării, adaptării rezonabile pentru exercitarea drepturilor persoanelor cu dizabilități.

Ajustarea cadrului legal și normativ în baza Legii nr. 66 din 13.04.2017¹⁴ implică aplicarea unor norme noi, potrivit cărora nici o persoană nu poate fi lipsită de capacitatea de exercițiu, indiferent de starea de sănătate pe care o are. Totodată în lege au fost prevăzute forme noi de asistență ce presupun trecerea de la *mecanismul de luare a deciziilor prin substituie* la un *mecanism bazat pe acordarea suportului în luarea deciziilor*. Au apărut instituții menite de a acorda sprijin în luarea deciziilor, ca măsurile de ocrotire contractuală sau legală pentru

¹³ <http://lex.justice.md/md/370424/>

¹⁴ Legea nr. 66 din 13.04.2017 de modificare și completare a unor acte legislative, publicată în Monitorul Oficial nr. 171-180 din 02 iunie 2017.

persoanele fizice care au atins majoratul sau care au dobândit capacitate deplină de exercițiu pe altă cale legală și care, în urma unei boli mintale ori a unei deficiențe fizice, mintale sau psihologice, nu pot, în mod deplin, conștientiza acțiunile sale ori exprima voința.

Potrivit noilor reglementări tuturor persoanelor care au fost lipsite de capacitate de exercițiu le-a fost restabilită capacitatea de exercițiu. Conform dispozițiilor finale și tranzitorii ale Legii nr. 66 din 13.04.2017¹⁵ *„Persoanele fizice majore care, la data intrării în vigoare a prezentei legi, sunt lipsite de capacitate de exercițiu se consideră persoane fizice în privința cărora este instituită măsura de ocrotire judiciară sub forma tutelei, care va fi guvernată de dispozițiile prezentei legi. Măsurile de ocrotire judiciare sub forma tutelei, vor înceta deplin drept la expirarea termenului de un an de la data intrării în vigoare a prezentei legi, cu excepția cazului când acestea sunt revocate de către instanța de judecată înaintea expirării termenului respectiv.”*

În contextul evaluării, s-a constatat că nici o instituție rezidențială inclusă în proces de monitorizare și evaluare nu a întreprins careva acțiuni de instituire a măsurilor de ocrotire în privința beneficiarilor plasați în instituții de la momentul intrării în vigoare a reglementărilor noi. Mecanismul de instituire a măsurilor de ocrotire este unul neclar pentru personalul instituțiilor. Asistentul social din Centrul de plasament Bădiceni a declarat că *„nu cunoaște procedura, nu știe pentru ce ar trebui de instituit măsurile de ocrotire”*. Medicul șef din Centrul de plasament Hâncești a menționat că *„Instituția este tutore asupra beneficiarilor deoarece trebuie să aibă grijă de beneficiari.”* Jurista Centrului de plasament Brânzeni a declarat că *„posibil instituția este tutore și că sunt persoane cu capacitate și fără capacitate de exercițiu,”* Personalul instituției necesită instruire asupra modalității de instituire a măsurilor de ocrotire.

În contextul celor expuse mai sus și a importanței asigurării capacității juridice pentru persoanele cu dizabilități sunt relevante prevederile din Comentariul nr. 1¹⁶ al Comitetului ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, în care este menționat faptul că capacitatea juridică conține două componente:

- Statutul juridic de a avea drepturi, a fi recunoscut ca personalitate juridică în fața legii – capacitate de folosință, ce include așa beneficii ca dreptul de a avea certificate de naștere, de a solicita asistență medicală, de a fi înregistrat pe liste electorale sau de a avea un pașaport.
- Acțiunile juridice ce îi permit persoanei de a acționa cu privire la aceste drepturi – capacitate de exercițiu.

¹⁵ Art. XVII din Legea nr. 66 din 13.04.2017, Monitor Oficial nr. 171-180 din 02 iunie 2017

¹⁶ <http://www.crj.ro/wp-content/uploads/2018/01/CRPD-Comentariu-General-art-12-RO.pdf>

Reieșind din conținutul acestor două componente, personalul instituțiilor urmează să acorde și suportul necesar persoanelor cu dizabilități din plasament.

3.1. Gradul de respectare al dreptului la capacitate juridică, libertate și siguranță personală

Rezultatele evaluării arată că în toate 3 instituții supuse evaluării, CPTPD Brînzei CPTPD Bădiceni și în CPTCD Hîncești, dreptul la capacitate juridică, libertate și siguranță personală conform articolelor 12 și 14 din Convenție este respectat **în mică măsură**.

Dreptul la capacitate juridică, libertate și siguranță personală (art. 12 și 14 ale CDPD)	CPTPD Brînzei	CPTPD Bădiceni	CPTCD Hîncești
	În mică măsură	În mică măsură	În mică măsură
Gradul de respectare a dreptului la capacitate juridică, libertate și siguranță			
Dreptul la capacitate juridică, libertate și siguranță personală (art. 12 și 14 ale CDPD)	CPTPD Brînzei	CPTPD Bădiceni	CPTCD Hîncești
<i>Standardul 3.1:</i> Preferințele beneficiarilor de servicii pentru locul și forma tratamentului sunt întotdeauna o prioritate.	În mică măsură	În mică măsură	În mică măsură
<i>Standardul 3.2:</i> Există proceduri și garanții pentru prevenirea detenției și tratării fără consimțământul liber și informat.	Deloc	Deloc	Deloc
Standardul 3.3: Beneficiarii de servicii își pot exercita capacitatea juridică, oferindu-li-se suportul de care ar putea avea nevoie pentru exercitarea capacității juridice	În mică măsură	În mică măsură	În mică măsură
<i>Standardul 3.4:</i> Beneficiarii de servicii au dreptul la confidențialitate și acces la propriile informații despre sănătate.	În mică măsură	În mică măsură	În mică măsură
<i>Standardul 3.5:</i> Beneficiarii din instituții nu sunt izolați, separați ca formă de pedeapsă	În mică măsură	În mică măsură	În mică măsură
<i>Standardul 3.6:</i> Beneficiarii instituțiilor sunt în siguranță în situații de risc pentru viața lor (cutremur, incendiu, bătăi între beneficiari...)	Deloc	Deloc	În mare măsură

3.2. Constatări în baza standardelor evaluate

Standardul 3.1: Preferințele beneficiarilor de servicii pentru locul și forma tratamentului sunt întotdeauna o prioritate

CPTPD Brînzei

- ✓ În instituție sunt 46 persoane cu dizabilități, anterior lipsite de capacitate de exercițiu, iar instituția nu recunoaște faptul că aceste persoane au capacitate de exercițiu, ulterior dreptul de a lua decizii. Nu a fost inițiată procedura de evaluare a persoanelor care au nevoie de protecție judiciară.
- ✓ Instituția este în proces de implementarea a Programului național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale. În procesul de transferare a beneficiarilor în serviciile noi create s-a ținut cont parțial de criteriul compatibilității între beneficiari. Discuțiile cu beneficiarii au scos în evidență faptul că deseori angajații nu țin cont de acest criteriu.
- ✓ Nu se țin cont de doleanțele beneficiarilor privind mediul în care pot să se trateze, să locuiască, să primească servicii de reabilitare, persoana fiind înștiințată despre decizia luată de angajații instituției.
- ✓ Regulamentul de funcționare a instituției expres specifică faptul că beneficiarii au dreptul să participe la procesul de luare a deciziilor referitoare la serviciile prestate, însă evaluând perioada de plasament și traseul instituționalizării persoanelor, s-a constatat că mai mulți de 80% din beneficiari au o durată de plasament mai mare de 10 ani, și au fost transferați pe parcursul vieții dintr-o instituție în alta. Documente de justificare cu privire la oportunitățile oferite beneficiarilor de a-și expune preferințele pentru serviciile prestate în instituție nu au fost identificate.

CPTPD Bădiceni

- ✓ Instituția este în proces de implementare a Programului național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale, fapt argumentat prin deschiderea a 4 locuințe protejate în care au ieșit 24 persoane, considerate de administrație capabile și potrivite pentru plasarea în aceste servicii.
- ✓ Personalul și administrația cunoaște preferințele și doleanțele beneficiarilor însă nu se depun eforturi pentru asigurarea acestor, în continuare, atelierele și sălile pentru activități de petrecere a timpului liber sunt nefuncționale;
- ✓ Lipsa experienței angajaților de a acorda suport beneficiarilor în perioada de adaptare în serviciu contribuit la deciziile beneficiarilor de a se întoarce în instituție.

- ✓ Experiența persoanelor care s-au întors în instituție nu este utilizată ca și lecție învățată ci un exemplu care motivează beneficiarii și contribuie la deciziile altor beneficiari de a nu dori să iasă din instituție.

CPTCD Hîncești

- ✓ La momentul vizitei în cadrul instituției erau plasate 260 beneficiari dintre care doar 15 % sunt de vârsta mai mică de 18 ani.
- ✓ În majoritatea cazurilor persoanele au fost plasate în instituție când erau copii, la decizia familiei, autorităților tutelare, fără a ține cont de doleanțele și preferințele beneficiarelor. Ocazional și sporadic instituția întreprinde acțiuni care să sprijine dorințele și preferințele beneficiarelor pentru accesarea serviciilor de formare profesională, de căutarea membrilor familiei, însă aceste eforturi nu se soldează cu rezultate pozitive, iar în lipsa competențelor angajaților în oferirea suportului persoanelor de a depăși crizele legate de perioada de tranziție și acomodare la mediul nou de viață se evidențiază mai pronunțat în aceste situații.
- ✓ Beneficiarele a căror dorințe și preferințe depășesc posibilitățile instituției sunt considerate dificile de gestionat, iar instituția întreprinde măsuri pentru inhibarea acestor manifestări din partea beneficiarilor.

Standardul 3.2: Există proceduri și garanții pentru prevenirea detenției și tratării fără consimțământul liber și informat

CPTPD Brînzei

- ✓ Situația beneficiarilor cu privire la acordarea consimțământului pentru plasament este diferită. Beneficiarii instituționalizați în copilărie nu au fost întrebați. Persoanele plasate de membrii familie, și/sau autoritățile tutelare au solicitat cererea beneficiarilor de a fi plasați în instituție.
- ✓ În instituție se găsesc și beneficiari care nu au oferit acordul pentru plasament, respectiv nu există cereri scrise anexate la dosare.
- ✓ În scopul inițierii tratamentului medicamentos, beneficiarii primesc informație generată, fără a li se cere un acord scris.
- ✓ Beneficiarii nu sunt informați că pot refuza tratamentul.

CPTPD Bădiceni

- ✓ Majoritatea beneficiarilor din instituție au termen care depășește perioada de 10 ani de la plasament. Unele persoane au venit din familii, altele au fost transferate din alte instituții. În cazul persoanelor la care s-au identificat cereri de plasament, unii beneficiari nu își pot

aminti în ce circumstanțe au scris asemenea cereri, ori cererile pregătite erau doar semnate, ori li s-a explicat că semnează cerere cu altă destinație.

CPTCD Hîncești

- ✓ Beneficiarele au fost plasate în instituție la vârsta de până la 18 ani. Consimțământul copiilor pentru plasare nu se solicită.
- ✓ Beneficiarele sunt informate cu privire la inițierea tratamentului. Informații detaliate despre preparatele administrate, nu sunt oferite. De asemenea, nu li se solicită consimțământul informat pentru administrarea tratamentului.
- ✓ Beneficiarele nu au posibilitate să refuze tratamentul, nu există proceduri/mecanisme pentru refuzul tratamentului.
- ✓ În instituție nu au fost identificate cazuri de detenție și inițierea procedurilor judiciare.

3. *Standardul 3.3: Beneficiarii de servicii își pot exercita capacitatea juridică, oferindu-li-se suportul de care ar putea avea nevoie pentru exercitarea capacității juridice*

CPTPD Brînzei

- ✓ În instituție sunt plasate 46 persoane care au fost lipsite de capacitate de exercițiu până la intrarea în vigoare a legii privind anularea tutelelor, iar 17 persoane până în prezent rămân a fi nedocumentate (fără certificat de naștere), fapt care împiedică exercitarea tuturor drepturilor, inclusiv dreptul la capacitate juridică.

CPTPD Bădiceni

- ✓ În instituție, 43 de persoane rămân a fi nedocumentate. Dintre acestea, 6 persoane nu dispun de nici un fel de act de identitate, fapt care împiedică exercitarea drepturilor: dreptului de vot, creare a familiei, drept la proprietate, dreptul la libera circulație.
- ✓ Cu toate că Regulamentul de funcționare a instituției include prevederi privind suport în luarea deciziilor, nu există un mecanism care ghidează personalul să furnizeze informații verbale și scrise clare, cuprinzătoare utilizatorilor de servicii cu privire la drepturile lor. Personalul nu dispune de o formare necesare pentru a oferi suport în luarea deciziilor beneficiarilor în scopul evitării înlocuirii deciziilor beneficiarilor cu cele proprii.

CPTCD Hîncești

- ✓ Toate persoanele din instituție dispun de acte de identitate, care se păstrează în dosarele persoanele.
- ✓ Pe parcursul ultimilor doi ani beneficiarele au participat la mai multe activități de informare cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, organizate cu suportul organizațiilor

neguvernamentale, însă până în prezent nu este asigurat accesul la serviciul de asistență telefonică gratuită pentru persoane cu dizabilități.

- ✓ În cadrul instituției se organizează diverse cercuri, lecții, care poartă un caracter informativ și mai puțin este axat pe suport în luarea deciziilor, exercitarea drepturilor.
- ✓ Nu există un mecanism de acordare a suportului în luarea deciziilor.

Standardul 3.4: Beneficiarii de servicii au dreptul la confidențialitate și acces la propriile informații despre sănătate

CPTPD Brînzeni

- ✓ Fiecare beneficiar dispune de fișă medicală. Acestea sunt păstrate în safeu la medicul șef al instituției. Beneficiarii nu cunosc că pot avea acces la datele cu privire la sănătatea proprie;
- ✓ Beneficiarii nu cunosc ce este scris în cartelele de sănătate și nici personalul nu oferă suport beneficiarilor pentru o bună înțelegere a celor identificate și tratamente oferite;
- ✓ Beneficiarii nu pot interveni cu comentarii, propuneri vis-a vis cele înscrise în cartela medicală.

CPTPD Bădiceni

- ✓ În ceea ce privește accesul la fișele medicale, personalul din serviciul medical al centrelor au menționat că fiecare beneficiar are posibilitatea de a face cunoștință cu datele din fișele lor. Accesul la informația din fișe nu este permis. Cartelele medicale se păstrează la asistenta medicală superioară.
- ✓ Din discuțiile cu beneficiarii se constată că aceștia cunosc date despre starea de sănătate, accesul la acte de identitate este asigurat atunci când ei pleacă la rude. În restul timpului actele de identitate sunt păstrate la angajații instituției.
- ✓ Persoanele nu cunosc faptul că au dreptul să refuze tratamentul prescris.
- ✓ Persoanele foarte bine se orientează în cadrul instituției și ușor pot ajunge la fiecare din cele trei posturi medicale din cadrul instituției, pentru a cere ajutor în cazul durerilor, etc.

CPTCD Hîncești

- ✓ Fiecare beneficiară dispune de fișă medicală, păstrată la medicul șef al instituției. Beneficiarele intervievate au menționat că nu cunosc înscrisurile în fișă și nu cunosc ce medicamente administrează.
- ✓ Unul din medicii șefi ai instituțiilor a menționat ”beneficiarelor care pot înțelege esența diagnozei stabilite și a tratamentului administrat le este explicat acest lucru, iar persoanelor cu retard mintal sever sau cu tulburări din spectrul autism acest fapt este imposibil de realizat și respectiv le este administrat tratament de susținere

Standardul 3.5: Beneficiarii din instituții nu sunt izolați, separați ca formă de pedeapsă

CPTPD Brînzani

- ✓ În instituției nu au fost identificate spații destinate pentru izolarea beneficiarilor în calitate de pedeapsă. Totuși, există grupe în care ușile sunt permanent încuiate. Argumentul adus de către angajați a fost "este perioada în care unii primesc pensia, și procură băuturi alcoolice, după consumul căror provoacă conflicte în grupe"
- ✓ Unele grupe, în care persoanele au un grad de înțelegere mai mic, dispun de spațiu îngrădit izolat, astfel beneficiarii nu au acces liber în alte spații interioare și exterioare ale instituției.
- ✓ Ieșirea și intrarea beneficiarilor pe teritoriul instituției este strict cu acordul administrației. Intrarea pe teritoriul instituției este verificată de serviciul de pază al instituției.

CPTPD Bădiceni

- ✓ În cadrul instituției nu au fost identificate spații destinate pentru izolarea persoanelor în scopul pedepsirii acestora.
- ✓ Instituția dispune de izolatoare pentru plasarea beneficiarilor în timpul îmbolnăvirii cu maladii infecțioase.
- ✓ În instituție există două grupe, ușile căror sunt permanent încuiate. Personalul argumentează că în aceste grupe sunt persoane cu un grad sport de agresivitate.
- ✓ În cadrul instituției sunt plasați beneficiari cu deficiențe intelectuale și cu probleme de sănătate mintală. Persoanele cu probleme de sănătate mintală sunt permanent izolați. În cazul apariției crizelor de sănătate mintală, persoanele sunt referite la spitalul de psihiatrie.
- ✓ Accesul persoanelor în afara instituției este posibil doar cu acordul administrației.
- ✓ Beneficiarii nu pot ieși în afara instituției fără acordul angajaților.

CPTCD Hîncești

- ✓ În instituție nu au fost identificate spații pentru izolarea persoanelor în scop de pedeapsă.
- ✓ Beneficiarele liber se deplasează în tot spațiul instituției.
- ✓ Accesul persoanelor în comunitate este posibil doar cu acordul administrației și supravegherea personalului.
- ✓ Accesul pe teritoriul instituției este controlat de serviciul de securitate.

Standardul 3.6: Beneficiarii instituțiilor sunt în siguranță în situații de risc pentru viața lor (cutremur, incendiu, bătăi între beneficiari...)

CPTPD Brînzani

- ✓ În cadrul instituției nu au fost identificate panouri informative cu privire la scheme de evaluare în cazuri excepționale. De asemenea nu au fost găsit echipamentul de intervenție

în caz de incendiu. La intrare în blocul central a fost identificată lada cu nisip și inventarul necesar.

- ✓ Pe timp de noapte persoanele nu au acces la telefon, pe care îl utilizează în cazuri rare din cabinetul medicului-șef al instituției.
- ✓ În cazuri de conflicte între beneficiari personalul și beneficiarii apelează la serviciile poliției.

CPTPD Bădiceni

- ✓ În instituție nu sunt plasate planuri de evacuare în caz de situații excepționale.
- ✓ Echipamentul de intervenție primară în cazuri de incendii nu au fost identificate.
- ✓ Panourile informative nu conțin informații cu privire la servicii de urgență, servicii de asistență telefonică pentru persoane cu dizabilități.
- ✓ Beneficiarii au acces la aparate de telefoane, doar pe parcursul orelor de muncă a personalului.
- ✓ Fiecare grupă este asigurată cu personal de îngrijire, însă în cazurile de conflicte, aceste persoane nu fac față situației. În caz de necesitate angajații și beneficiarii apelează la serviciile de poliție.
- ✓ Beneficiarii au fost instruiți despre modalitatea de depunere a plângerilor în cazul unor acțiuni violente din partea personalului sau a altor beneficiari de către unele asociații obștești: Le-au fost oferite telefoane mobile cu cartele preplătite pentru a putea apela la Serviciul de asistență telefonică, precum și direct la poliție."

CPTCD Hîncești

- ✓ În instituție pe unele holuri este afișat numărul serviciului național unic pentru servicii de urgență, la fel pe holuri sunt plasate scheme de evacuare și fixat în spații speciale stingătoare.
- ✓ Echipament de intervenție primară în caz de incendiu nu a fost identificat.
- ✓ Beneficiarii intervievați cunosc la general care sunt primii pași de întreprins în cazuri de situații excepționale: incendiu, cutremur de pământ, etc.
- ✓ Dificultate de evaluare prezintă pentru beneficiarele plasate la etajul foi al clădirii.

3.2. Recomandări pentru respectarea dreptului la capacitate juridică, libertate și siguranță personală

Rezultatele evaluării gradului de respectare a dreptului la capacitate juridică, libertate și siguranță personală arată că toate persoanele cu dizabilități plasate în cele trei instituții un dosar personal în care sunt păstrate principalele acte ce atestă situația plasării sale în centru, precum

și documentele de identificare (certificat de naștere și/sau buletinul de identitate). Păstrarea actelor de identitate și a actelor de stare civilă în dosarele personale este argumentată de necesitatea de a nu le pierde sau de a le deteriora. Instituțiile rezidențiale nu sunt înregistrate în calitate de operatori la Centrul de protecție a datelor cu caracter personal în conformitate cu Legea nr. 33 din 08.07.2011 privind protecția datelor cu caracter personal.

În ceea ce privește accesul la cartelele medicale, personalul din serviciul medical al instituțiilor au menționat că fiecare beneficiar are posibilitatea de a face cunoștință cu datele din cartele lor. Accesul la cartelele altor beneficiari nu este permis. Cartelele medicale se păstrează la asistenta medicală superioară.

Un alt aspect vulnerabil al instituțiilor ține de realizarea măsurilor de protecție civilă contra unor eventuale situații excepționale cum ar fi: cutremure de pământ sau incendii, astfel fiind asigurată securitatea beneficiarilor și a personalului instituțiilor rezidențiale.

În ceea ce privește măsurile de informare a beneficiarilor din instituțiile rezidențiale despre drepturile care le au și despre esența noțiunii capacității juridice ține de responsabilitatea personalului de a contribui la realizarea acestor măsuri. Instruirea personalului, inclusiv a celui de îngrijire ține de responsabilitatea Agenției Naționale de Asistență Socială care gestionează activitatea instituțiilor rezidențiale.

În vederea promovării respectării dreptului la capacitate juridică, libertate și siguranță personală al persoanelor cu dizabilități din instituțiile rezidențiale, grupul de experți propune autorităților publice, Agenției Naționale Asistență Socială și administrației instituțiilor următoarele recomandări:

- ✓ Crearea unui mecanism de acces pentru persoanele cu dizabilități din instituții, la dosarele personale și la cartele medicale.
- ✓ Întreprinderea măsurilor urgente în vederea perfectării actelor de naștere și ulterior a actelor de identitate a beneficiarilor din Centrele de plasament Brânzeni și Bădiceni.
- ✓ Realizarea măsurilor de protecție civilă contra unor eventuale riscuri cum ar fi cutremure de pământ, incendii sau inundații, astfel fiind asigurată securitatea beneficiarilor și a personalului instituțiilor rezidențiale.
- ✓ Continuarea activităților de informare a beneficiarilor instituțiilor despre drepturile care le au și esența noțiunii de capacitate juridică.
- ✓ Organizarea cursurilor de instruire sistematică a angajaților instituției rezidențiale în vederea acordării suportului persoanelor cu dizabilități în procesul de luarea a deciziilor bazate pe drepturi.

- ✓ Punerea în aplicare a mecanismului de asistență juridică a beneficiarilor în vederea asigurării exercitării capacității juridice și a dreptului la libertate și siguranță, inclusiv prin Consiliul Național de Asistență Juridică Garantată de Stat.

4. DREPTUL PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI LA SĂNĂTATE FIZICĂ ȘI MINTALĂ

Instituțiile rezidențiale incluse în procesul de monitorizare și evaluare nu au politici sectoriale în domeniul sănătății care să descrie raportul dintre asistența medicală și cea socială în scopul recuperării. În urma discuțiilor cu personalul medical, s-a constatat că predomină tratamentul medicamentos, chiar dacă regulamentul de funcționare a instituției stabilește că instituția are obligația să realizeze programe și măsuri de reabilitare psiho-socială. În instituții persoanele cu dizabilități nu beneficiază de forme alternative de reabilitare, precum: consilierea psihologică și psihoterapia, terapia ocupațională și vocațională, care ar contribui la integrarea psihosocială și păstrarea nivelului de sănătate și autonomie a persoanei.

4.1. Gradul de respectare al dreptului la sănătatea fizică și mintală

Rezultatele evaluării arată că în CTPPD Brînzei, CTPPD Bădiceni și CPTCD Hîncești, dreptul la sănătate fizică și mintală conform articolul 25 al Convenției este respectat **în mică măsură**.

Dreptul la sănătatea fizică și mintală (articolul 25 al CDPD)	CTPPD Brînzei	CTPPD Bădiceni	CPTCD Hîncești
	În mică măsură	În mică măsură	În mică măsură
Gradul de respectare a dreptului la sănătate fizică și mintală			
Dreptul la sănătatea fizică și mintală (articolul 25 al CDPD)	CTPPD Brînzei	CTPPD Bădiceni	CPTCD Hîncești
<i>Standardul 4.1:</i> Instituția oferă tratament sau suport atât în interiorul instituției cât și în afară după caz.	În mică măsură	În mică măsură	În mică măsură
<i>Standardul 4.2:</i> Instituția dispune de personal calificat și oferă servicii de sănătate mintală	În mică măsură	În mică măsură	În mare măsură
<i>Standardul 4.3:</i> Medicația psihotropă este disponibilă, accesibilă și folosită corespunzător.	În mică măsură	În mică măsură	În mică măsură
<i>Standardul 4.4:</i> Există servicii adecvate de sănătate generală și sănătate reproductivă.	În mică măsură	În mică măsură	În mică măsură

4.2. Constatări în baza standardelor evaluate

Standardul 4.1: Instituțiile oferă tratament sau suport atât în interiorul instituției cât și în afară după caz

CPTPD Brînzei

- ✓ Instituția este în proces de implementarea a Planului de transformare în conformitate cu care a fost inițiat procesul de dezvoltare a serviciilor comunitare.
- ✓ Instituția oferă tot spectrul de servicii medicale în interiorul instituției. Nu există o colaborare cu instituțiile medicale din afară instituțiilor rezidențiale, decât în cazurile de urgență și necesitatea de servicii de spitalizare, în special la spitalul clinic raional sau la spitalul de psihiatrie.
- ✓ Nu toți beneficiarii dispun de polițe de asigurare obligatorie.
- ✓ Nu există un mecanism de conlucrare dintre Centrul comunitar de sănătate mintală și medicul psihiatru din raion. Nu există o evaluarea sistematică a progreselor sau regreselor din punct de vedere medical al persoanelor plasate în instituție.
- ✓ Instituția necesită fortificarea măsurilor de profilaxie și tratament corespunzător, condiții igienice mai bune, pentru stoparea îmbolnăvirii beneficiarilor cu tuberculoză. Pe parcursul anului 2018, a fost 2 cazuri noi, 2 cazuri au recidivat.
- ✓ Bugetul instituției nu acoperă nevoile de recuperare, reabilitare, protezare și asigurare cu echipamente asistive.

CPTPD Bădiceni

- ✓ Instituția implementează Planul de transformare în conformitate cu care a dezvoltat patru locuințe protejate. Medicul instituției periodic și la solicitare vizitează serviciile de Locuință protejată, pentru oferirea serviciilor medicale.
- ✓ Instituția dispune de izolator pentru persoane cu boli infecțioase, totuși, instituția se plasează pe primul loc în numărul persoanelor bolnave de tuberculoză.
- ✓ Beneficiarilor li se oferă tratament de susținere în cadrul instituției, iar în cazuri de urgență beneficiarii sunt internați la spitale clinice.
- ✓ Nu toți beneficiarii dispun de polițe de asigurare obligatorie.
- ✓ Nu există un mecanism de conlucrare dintre Centrul comunitar de sănătate mintală și medicul psihiatru din raion. Nu există o evaluarea sistematică a progreselor sau regreselor din punct de vedere medical al persoanelor plasate în instituție.
- ✓ Bugetul instituției nu acoperă nevoile de recuperare, reabilitare, protezare și asigurare cu echipamente asistive.

CPTCD Hîncești

- ✓ Fiecare persoană din instituție este asigurată cu servicii medicale și deține poliță de asigurare medicală obligatorie.
- ✓ Beneficiarele în vârstă de până la 18 ani sunt asigurate toate serviciile medicale, iar în cazul necesității unor servicii specializate sunt referite la instituțiile medicale specializate.
- ✓ Bugetul instituției nu acoperă nevoile de recuperare, reabilitare, protezare și asigurare cu echipamente asistive.
- ✓ Persoanele cu dizabilități din instituție beneficiază de servicii medicale în interiorul instituției. Numai în cazurile unde se necesită spitalizare, persoanele cu dizabilități beneficiază de servicii medicale în afara instituției.

Standardul 4.2: Instituțiile dispune de personal calificat și oferă servicii de sănătate mintală de calitate corespunzătoare

CPTPD Brînzei

- ✓ În instituție stătele de personal numără 2.5 unități de medic psihiatru; 1.5 unități de medici terapeuți, 0.5 medic stomatolog, 0.5 medic chirurg, 0.5, medic epidemiolog; o asistentă medicală superioară, o asistentă medicală cabinet fiziologic, asistentă medicală cabinetul de proceduri, 0.5 unitate de maseur, 0.5 unitate de asistent medical ginecolog, 13 asistente medicale de gardă, 1 unitate asistentă medicală dietolog, 0.5 unitate de farmacist și felcer laborant.
- ✓ Administrația a relatat că pe parcursul anului 2018, lucrătorii medicali au fost la cursuri de formare, însă cursurile de formare nu sunt organizate în conformitate cu evaluarea performanțelor și nevoilor de instruire. Nu există un program de instruire aprobat la nivel de autoritățile responsabile pentru fiecare angajat din domeniul medical.
- ✓ Persoanele care nu dețin acte de identitate s-au plâns că aceasta împiedică asigurarea cu servicii de diagnosticare și tratament de care are nevoie.
- ✓ Beneficiarii instituției nu dispun de un program individual de reabilitare și recuperare medicală, de un sistem de monitorizare a progreselor, etc.

CPTPD Bădiceni

- ✓ În instituție, conform statelor de personal există un medic internist șef, 0.5, unitate de medic psihiatru, un medic stomatolog, 19 asistente medicale, 197 de infirmieri: aceștia activează în ture a câte 12 ore.

- ✓ Conform părerii medicilor din instituție, numărul personalului este mic, este nevoie de personal medical calificat, dar nu există doritori de a se angaja, dat fiind nivelul de salarizare calitativ mai mic ca în sistemul de asistență socială.
- ✓ Nu există un program de instruire aprobat la nivel de autoritățile responsabile pentru fiecare angajat din domeniul medical.
- ✓ Exisă multe probleme ce țin de sănătate dentară a beneficiarilor, însă instituția nu practică contractarea serviciilor stomatologice pentru asigurarea tratamentului beneficiarilor. Marea majoritate a beneficiarilor sunt fără dinți sau necesita un tratament serios. Nu există un program de instruire aprobat la nivel de autoritățile responsabile pentru fiecare angajat din domeniul medical.
- ✓ Beneficiarii instituției nu dispun de un program individual de reabilitare și recuperare medicală, de un sistem de monitorizare a progreselor, etc.

CPTCD Hîncești

- ✓ Personalul medical al instituției este alcătuit din un medic șef, care este psihiatru de formare, câte 0.5 unități de ginecolog și neurolog, precum și 18 asistente medicale, 108 infirmiere. Ținând cont de diversitatea beneficiarelor, la cele trei posturi medicale, numărul personalului de deservire este mic. Medicul șef al instituției a menționat că „deși instituția are un număr mare de persoane cu dizabilități, numărul de personal medical mediu și de îngrijire este mic, fiind o discrepanță reală cu situația din casele comunitare unde practic numărul de beneficiari și de personal este egal.”
- ✓ Instituția nu dispune de un medic stomatolog, deși există un cabinet stomatologic.
- ✓ În instituție nu există medici care să ofere servicii de kinetoterapie și masaj.
- ✓ Personalul a urmat un curs de formare cu privire la acordarea serviciilor de suport pentru incluziunea persoanelor cu dizabilități. Nu există un program de instruire aprobat la nivel de autoritățile responsabile pentru fiecare angajat din domeniul medical.
- ✓ Beneficiarii instituției nu dispun de un program individual de reabilitare și recuperare medicală, de un sistem de monitorizare a progreselor, etc.

Standardul 4.3: Medicația psihotropă este disponibilă, accesibilă și folosită corespunzător

CPTPD Brînzei

- ✓ Unor beneficiari li se administrează medicamente psihotrope. Acestea sunt prescrise în conformitate cu maladia persoanei.
- ✓ Pentru fiecare beneficiar este întocmită foaie de prescripție medicală (formular nr. 003/e), în care sunt incluse spectrul întreg de medicamente administrat, conform prescripțiilor

medicale. Cantitatea necesară de medicamente psihotrope pentru maladiile diagnosticate este planificată anual. Medicul șef al centrului din Brânzeni a menționat că tratamentul de susținere are loc conform protocoalelor clinice, aprobate de Ministerul sănătății: Protocoale clinice tratament schizofrenie; protocol clinic administrarea antidepresantelor; În cazuri de criză beneficiarii sunt tratați în clinici psihiatrice specializate.

CPTPD Bădiceni

- ✓ Instituția este asigurată cu medicamente psihotrope, cantitatea necesară a căror este planificată pentru un an, a comunicat medicul psihiatru.
- ✓ Evidența și păstrarea corespunzătoare a medicamentelor este în responsabilitatea medicului psihiatru.
- ✓ Instituția este supusă verificărilor cu privire la utilizarea și păstrarea medicamentelor psihotrope, de către instituțiile responsabile.
- ✓ Beneficiarii nu au acces liber la psihotrope.
- ✓ În cazurile de criză beneficiarii sunt deplasați la spitalul de psihiatrie.

CPTCD Hîncești

- ✓ Utilizarea preparatelor psihotrope este caracteristică instituției.
- ✓ Administrarea medicamentelor psihotrope este în stricta evidență a medicului psihiatru. Beneficiarele nu au acces la medicamentele psihotrope.

Standardul 4.4: Există servicii adecvate de sănătate generală și sănătate reproductivă

CPTPD Brînzeni

- ✓ Beneficiarii primesc tratament de susținere în conformitate cu prescripțiile medicului șef;
- ✓ Cazurile mai dificile de intervenție sau de diagnosticare au loc în instituțiile medicale locale sau republicane. Colaborarea cu aceste instituții, potrivit administrației centrelor are loc în baza unor înțelegeri verbale.
- ✓ Din discuție cu beneficiarii problemele cele mai grave sunt cu dantura și vederea. Mulți beneficiari au maladii oculare și necesită ochelari. Instituția nu are angajați medici – specialiști pentru a oferi tratamentul necesar în acest sens.
- ✓ Beneficiarii nu dispun de dispozitive asistive corespunzătoare necesităților deplasare, auditive. Medicul șef a menționat că instituția nu dispune de un acord de colaborare cu Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie, și Reabilitare;
- ✓ Serviciile de sănătate reproductivă se reduc la controalele periodice a femeilor din instituție pentru a exclude /depista cazuri de sarcină. Instruiri și informări ale beneficiarilor cu privire

sănătatea reproductivă, metode de prevenire a maladiilor infecțioase sunt organizate doar la inițiativă organizațiilor neguvernamentale.

- ✓ În instituție este organizat spațiul de izolator în special în cazurile bolilor infecțioase (tuberculoză);
- ✓ Cu toate că angajații au menționat că instituția sistematic întreprinde măsuri de profilaxie a tuberculozei, rapoartele indică faptul că continuu sunt identificate noi cazuri de tuberculoză în instituție.

CPTPD Bădiceni

- ✓ Beneficiarii au menționat că atunci când au nevoie de asistență medicală se deplasează la unul din cele 3 posturi medicale ale instituției, sau medicul vine la ei în cazuri mai dificile;
- ✓ În cazurile grave, cu necesitate de intervenție specializată beneficiarii sunt transportați la spitalele din raion sau republicane;
- ✓ Situația danturii beneficiarilor este foarte gravă.
- ✓ Din spusele beneficiarilor mediul stomatolog nu oferă servicii de tratament ci doar extragere.
- ✓ Situația cu privire la sănătatea oculară nu este evaluată, fapt care îngrijorează în situația în care marea majoritate a beneficiarilor sunt persoane cu vârsta mai mare de 45 de ani.
- ✓ Asigurarea beneficiarilor cu echipament asistiv (scaune rulante, premergătoare, etc) se face din donații. În cazurile în care echipamentul se defectează angajații instituției sau chiar beneficiarii încearcă să ”repare” echipamentul utilizând piese de la echipamentul uzat, depozitat în instituție.
- ✓ În instituție sunt 4 cupluri de beneficiari, dintre care unul oficial a înregistrat căsătoria.
- ✓ Subiectul cu privire la cuplurile care trăiesc în concubinaj a fost observat ca și unul jenant pentru angajați.
- ✓ Sănătatea reproductivă este un subiect important pentru angajații instituției în contextul asigurării prevenirii sarcinilor beneficiarilor. Acest fapt este confirmat și de beneficiare care au menționat, că sistematic trec controlul ginecologic.
- ✓ Beneficiarii nu sunt asigurați cu contraceptive, la 4 beneficiare li s-au pus sterilete.

CPTCD Hîncești

- ✓ Serviciile de sănătate sunt administrare beneficiarelor de rând cu celelalte servicii. Servicii specializate instituția nu oferă.
- ✓ Cu toate că au cabinet stomatologic, instituția nu dispune de specialist fiind invocat motivul salariului mic oferit.
- ✓ Program de educație reproductivă nu există în instituție, însă periodic beneficiarele sunt supuse controlului ginecologic.

4.3. Recomandări pentru respectarea dreptului la sănătate fizică și mintală

Monitorizarea și evaluarea respectării dreptului la sănătate fizică și mintală a persoanelor cu dizabilități în instituțiile medicale denotă că majoritatea serviciilor de asistență medicală sunt oferite preponderent în interiorul instituției de către angajații cu calificare profesională în domeniul medical. Una dintre provocările majore se referă la lipsa colaborării cu instituțiile medicale din afara instituțiilor, în special pentru serviciile de reabilitare, recuperare, protezare și asigurare cu echipamente asistive. În situațiile legate de serviciile de sănătate reproductivă, echipamentul medical nu este accesibil persoanelor cu dizabilități fizice. O altă provocare ține de nivelul de pregătire a lucrătorilor medicali în scopul oferirii serviciilor pe principii de egalitate și nediscriminare. În acest sens, se atestă un nivel redus pregătire în domeniul dizabilității și al eticii comunicării cu persoanele cu dizabilități. La nivel de instituție nu există documente care să demonstreze activitățile orientate pe informare, recuperare, reabilitare și tratament de susținere pentru persoanele-beneficiare. La evidența medicului sunt mai mult persoanele care urmează tratament continuu, în special persoanele cu probleme de sănătate mintală și neurologice. La fel, nu există un plan al instruirilor care trebuie urmat de lucrătorii din domeniul medical, nu există nici un mecanism de evaluare a performanțelor angajaților medicali.

Accesul redus al persoanelor cu dizabilități la servicii gratuite de protezare, reabilitare și recuperare, motivat de angajați prin insuficiența resurselor alocate de către autoritățile publice locale, cauzează probleme de incluziune datorate mobilității reduse a persoanelor cu dizabilități. Problemele care împiedică respectarea dreptului la sănătatea fizică și mintală sunt: lipsa accesibilității fizice și a aparatului medical modern accesibil pentru toți, accesul limitat la servicii medicale în comunitate, conlucrarea inefficientă cu instituțiile medicale de diferite niveluri și instituțiile medicale orientate pe reabilitare și recuperare.

Sănătatea reproductivă rămâne a fi un subiect închis în instituții. Atât angajații instituțiilor, cât și beneficiarii acestora au nevoie de informare și instruire în acest domeniu. La fel, nu există în nici o instituție programe de prevenire și profilaxie a unor boli necomunicabile.

Pentru asigurarea dreptului la sănătatea fizică și mintală a persoanelor cu dizabilități din instituțiile rezidențiale, echipa de experți recomandă autorităților, Agenției Naționale Asistență Socială și administrației instituțiilor următoarele recomandări:

- ✓ Perfectarea polițelor de asigurare medicală tuturor beneficiarilor.
- ✓ Încheierea acordurilor de colaborare a centrelor de plasament cu instituțiile medicale, atât locale, cât și republicane.

- ✓ Asigurarea implementării programelor de reabilitarea fiziologică, reabilitare sanatorială, și măsuri de profilaxie a maladiilor infecțioase, în special a tuberculozei.
- ✓ Elaborarea programelor de informare și instruire a persoanelor cu dizabilități despre pericolul bolilor necomunicabile generate de consumul excesiv de alcool, tutun, nerespectarea condițiilor igienice , alimentarea nesănătoasă etc.
- ✓ Implementarea programelor de informare și instruire în domeniul sănătății reproductive și asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la diverse mijloace de contracepție și produse igienice.
- ✓ Planificarea resurselor financiare necesare pentru contractarea serviciilor stomatologice din exteriorul instituției.
- ✓ Elaborarea mecanismului de evaluare anuală a performanțelor angajaților din domeniul medical în baza fișelor de post adaptate la nevoile actuale ale persoanelor cu dizabilități.
- ✓ Introducerea obligatorie a cursurilor de instruire inițială și continuă în domeniul îngrijirilor socio-medicale bazate pe înregistrarea progreselor persoanelor cu dizabilități pentru toți angajații medicali.
- ✓ Elaborarea unui mecanism de monitorizare și evaluare anuală a serviciilor medicale, a impactului acestora asupra calității vieții persoanelor cu dizabilități. Elaborarea rapoartelor bazate pe performanțele atinse în domeniul sănătății fizice și mintale.
- ✓ Monitorizarea respectării protocoalelor clinice de administrare a medicamentelor, inclusiv psihotrope în instituțiile rezidențiale.

5. INSTRUIREA ȘI INFORMAREA PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI ȘI A PERSOANLULUI ÎN DOMENIUL DREPTURILOR

Instruirea și informarea persoanelor cu dizabilități și a angajaților instituțiilor rezidențiale în domeniul drepturilor reprezintă un domeniu foarte important pentru implementarea cu succes a politicilor naționale de dezinstituționalizare și incluziune socială. Agenția Națională Asistență Socială este autoritatea administrativă în gestiunea căreia sunt instituțiile rezidențiale redenumite în anul 2018 în Centre de plasament temporar. Unul din obiectivele Agenției este consolidarea capacităților angajaților instituțiilor din subordine pentru asigurarea prestării serviciilor de calitate.

Potrivit regulamentelor de funcționare al instituțiilor rezidențiale, este de responsabilitatea personalului din instituții de a acorda suport în vederea realizării drepturilor fundamentale ale persoanelor cu dizabilități - beneficiare, astfel încât să fie îndeplinit un mecanism de luare a deciziilor prin sprijin, iar dorință și voința persoanelor fiind cele mai importante. În urma discuțiilor organizate cu personalul instituțiilor s-a observat un grad ridicat de neîncredere în activitățile de capacitate și împuternicire a persoanelor cu dizabilități din instituție de a își putea realiza anumite drepturi. În rândul angajaților predomină modelul medical și caritabil de abordare a persoanelor cu dizabilități. Unii angajați tratează cu ironie și neîncredere organizațiile societății civile care promovează modelul de abordare al persoanelor cu dizabilități în bază de drepturi. Astfel, această incertitudine și nesiguranță a personalului influențează foarte mult asupra nivelului de promovare și respectare a drepturilor persoanelor cu dizabilități.

Cu toate că la nivel de instituție nu sunt organizate cursuri de instruire și informare în domeniul respectării drepturilor, personalul instituțiilor consideră că persoanele cu dizabilități au fost instruite și informate suficient de către asociațiile obștești care activează în diverse domenii cu accent pe anumite drepturi. Cu toate acestea, instruirii suplimentare sunt binevenite întotdeauna, deoarece potrivit opiniei angajaților, persoanele sunt vulnerabile din cauza dizabilității și ar avea nevoie de informare și instruire permanent. Directorul unei instituții a declarat că: *„periodic le citesc și eu lecții beneficiarilor despre drepturi și trai în comunitate, dar foarte puțini din ei înțeleg esența celor discutate, căci majoritatea nu sunt capabili de a înțelege informația și au nevoie de suport permanent.”*

În rezultatul analizei planurilor și rapoartelor anuale ale instituțiilor, s-a constatat că toate instituțiile sunt implicate în activități de informare și instruire în domeniul drepturilor, acestea fiind în mare parte organizate de către organizațiile societății civile. Nici o instituție evaluată nu dispune de un program de instruire pentru persoanele cu dizabilități-beneficiare.

Există un plan de instruire pentru angajații din domeniul medical care este realizat în mod organizat de către Centrul de perfecționare a personalului medical, o dată la cinci ani. Instruirea personalului medical face parte din sistemul național de pregătire a cadrelor medicale și de calificare a acestora. Periodicitatea instruirilor personalului medical este determinată de actele normative în vigoare. Tematicile sunt stabilite în dependență de solicitările personalului.

Pentru personalul de conducere și cel de îngrijire nu există anumite cerințe obligatorii, astfel încât rămâne la discreția persoanei dacă urmează sau nu anumite cursuri de formare profesională. Totodată, echipa de experți a constatat că una dintre cele trei instituții evaluate, organizează periodic cursuri de formare și specializare pentru personalul de îngrijire. La fel sunt organizate și seminare de instruire în domeniul protecției civile cu accent pe tehnici de evacuare a persoanelor cu dizabilități în caz de calamități sau incendii. Această practică pozitivă poate fi recomandată și pentru celelalte centre de plasament.

În contextul inițierii procesului de dezvoltare a serviciilor sociale comunitare, personalul instituțiilor a reiterat nevoia de a fi instruiți în: *metode și tehnici de pregătire a beneficiarilor pentru dezinstituționalizare, dezvoltarea deprinderilor de autonomie personală, colaborarea cu serviciile din comunitate, acordarea asistenței la angajare pentru persoanele cu dizabilități dezinstituționalizate.*

Cu referire la asigurarea dreptului la capacitate juridică, libertate și siguranță personală rezultatele evaluării au scos în evidență lipsa cunoștințelor și capacităților angajaților în vederea asigurării dreptului persoanelor cu dizabilități la capacitate juridică prin acordarea serviciilor de suport în luarea deciziilor, din aceste considerente în foarte dese cazuri personalul ia decizii în locul persoanelor cu dizabilități în diferit aspecte ale vieții.

Promovarea dreptului la sănătate este asigurat prin organizarea unor activități sporadice de informare a beneficiarilor cu privire la prevenirea unor maladii infecțioase prin plasarea unor panouri informative pe holurile instituțiilor. În contextul în care majoritatea beneficiarilor nu știu să citească, iar informația prezentată conține termeni de specialitate, gradul de informare a beneficiarilor este unul scăzut. Totodată, se atestă și un deficit de informație în rândul persoanelor cu dizabilități despre posibilitățile de accesare a serviciilor medicale din afara instituției, despre dreptul la informare cu privire la scopul tratamentului care îl urmează, despre posibilitatea de a alege din mai multe oportunități, modul de tratament, recuperare și/sau reabilitare.

În scopul sporirii capacităților angajaților și persoanelor cu dizabilități din instituțiile rezidențiale cu privire la promovarea și respectarea drepturilor la condiții adecvate de trai, la

viață independentă și trai în comunitate, la capacitate juridică și siguranță personală, la sănătate fizică și mintală sunt elaborate următoarele recomandări:

- ✓ Elaborarea unui mecanism de evaluare anuală a performanțelor personalului instituțiilor în baza calificării profesionale și a rezultatelor atinse în serviciile acordate persoanelor cu dizabilități în scopul realizării drepturilor.
- ✓ Actualizarea schemei de personal și a fișelor de post pentru personalul instituțiilor reieșind din politicile de dezinstituționalizare și incluziune socială, cu introducerea responsabilităților în domeniul promovării și respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități.
- ✓ Consolidarea parteneriatelor cu organizațiile societății civile în scopul identificării nevoilor de instruire, elaborării programelor de instruire bazate pe abordarea socială și pe drepturi a dizabilității.
- ✓ Preluarea bunelor practici de dezvoltare a serviciilor sociale comunitare acreditate și replicarea acestora de către instituțiile rezidențiale.
- ✓ Organizarea cursurilor de instruire pentru personalul managerial în utilizarea metodelor de management instituțional bazat pe indicatori de progres și performanță în protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități.
- ✓ Introducerea obligatorie a cursurilor de instruire inițială și continuă în domeniul îngrijirii persoanelor cu dizabilități pentru personalul de suport.

6. MECANISME DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE A RESPECTĂRII DREPTURILOR PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Evaluarea și monitorizarea drepturilor persoanelor cu dizabilități este realizată atât de autoritățile publice, cât și de către organizațiile societății civile. În acest compartiment sunt analizate mecanismele de evaluare și monitorizare a drepturilor persoanelor cu dizabilități prin prisma implementării Convenției, care sunt funcționale la momentul actual, prin intermediul:

- Comitetului ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități de la Geneva; în Republica Moldova, instituția care asigură comunicarea dintre autorități, societatea civilă și Comitet este Oficiul Înalțului Comisar pentru Drepturile Omului;
- Oficiului Avocatul Poporului și Organizațiilor societății civile.

Analiza procedurilor de evaluare și monitorizare aplicate de către Comitetul ONU în raport cu Guvernul Republicii Moldova relevă importanța și impactul acestui mecanism de evaluare și monitorizare asupra respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități, inclusiv a celor din sistemul rezidențial. Acest mecanism le oferă autorităților publice posibilitatea să se autoevalueze, să-și vadă progresul și să înțeleagă mai bine problemele care afectează procesul de incluziune socială și ulterior să îmbunătățească politicile în vigoare sau să dezvolte noi documente de politici care să impulsioneze incluziunea socială și respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități. O lacună a procesului de evaluare și monitorizare a respectării drepturilor de către autorități este lipsa unor instrumente de evaluare a impactului politicilor asupra vieții persoanelor cu dizabilități. Această parte componentă nu se regăsește în raportul Guvernului, ea fiind extrem de importantă. În urma interviurilor realizate cu directorii instituțiilor, s-a constatat că evaluarea impactului la nivel de beneficiar nu este posibil de realizat de către personalul instituțiilor din lipsa capacităților umane pregătite în acest domeniu.

Comitetul ONU, pe lângă analiza raportului Guvernului, solicită și rapoarte alternative din partea societății civile, pentru a putea înțelege mai bine situația din țară nu numai la nivel de reglementare a politicilor de incluziune socială, dar și la nivel de implementare atât național, cât și local. Astfel, Comitetul ONU salută foarte mult evaluările și cercetările realizate în teren, care implică atât participarea persoanelor cu dizabilități în procesul de colectare și prelucrare a datelor, cât și studierea opiniilor acestora cu privire la monitorizarea respectării drepturilor.

Evaluarea și monitorizarea drepturilor persoanelor cu dizabilități prin intermediul **organizațiilor societății civile** include: rapoartele de alternativă ale organizațiilor societății civile pentru raportul inițial prezentat de stat Comitetului ONU și analizele sectoriale sau cercetările sociologice care scot în evidență progresul politicilor și impactul acestora asupra persoanelor cu dizabilități. În ceea ce privește rapoartele alternative, am constatat că

organizațiile societății civile au prezentat în total 3 rapoarte alternative. Primul raport a fost prezentat din partea a 26 de organizații ale societății civile care includ și persoane cu dizabilități¹⁷. Acest raport se referă la toate domeniile politicilor de incluziune din perspectiva drepturilor și reprezintă un raport din umbră al celui prezentat de către autorități. Al doilea raport este prezentat de către Institutul pentru Drepturile Omului în colaborare cu "Mental Disability Advocacy Center" din Ungaria și include numai unele aspecte ale incluziunii sociale, și anume: accesul femeilor cu dizabilități victime sau potențiale victime ale violenței la serviciu de suport și asistență, educația incluzivă, traiul în comunitate al persoanelor cu dizabilități, accesul la servicii de asistență juridică și participarea persoanelor cu dizabilități la viața politică¹⁸. Al treilea raport alternativ a fost elaborat de către Asociația Obștească "Promo-Lex" în colaborare cu organizația internațională "Equal Rights Trust", care s-a referit la următoarele aspecte ale incluziunii: accesibilitatea, accesul la servicii de sănătate, traiul independent și incluziunea în comunitate, egalitatea în fața legii și nediscriminarea¹⁹. La fel au fost elaborate rapoarte de evaluare a respectării calității drepturilor persoanelor cu dizabilități de către Organizația Mondială a Sănătății, iar recomandările acestor rapoarte au fost transmise autorităților responsabile de calitatea vieții și protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități din instituțiile rezidențiale.

Analiza rapoartelor elaborate de societatea civilă relevă o avansare a politicilor de incluziune socială prin prisma respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități. Aceste rapoarte pot avea o influență decisivă și de impact foarte mare în procesul de evaluare și monitorizare a politicilor de incluziune socială cu accent pe respectarea drepturilor, deoarece exprimă poziția organizațiilor societății civile, pe de o parte, și opinia persoanelor cu dizabilități, care sunt subiecți ai drepturilor. Totodată, considerăm că gradul de influență a rapoartelor alternative asupra autorităților depinde în mare măsură de conținutul acestora, de metodologia de colectare a datelor, de instrumentele de evaluare și monitorizare utilizate și de argumentele aduse la fiecare observație critică, bazate pe surse de documentare oficială.

Oficiul Avocatului Poporului reprezintă o instituție similară institutelor europene și internaționale ale ombudsmanilor și funcționează în baza Legii cu privire la Avocatul Poporului nr. 52 din 03.04.2014. Anterior instituția se numea Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova, care activa din 1998 în baza Legii cu privire la avocații parlamentari, nr.1349-XIII

¹⁷ Raportul alternativ cu privire la implementarea în Republica Moldova a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități prezentat de către CAJPD. Disponibil pe: <http://tbinternet.ohchr.org>

¹⁸ Raportul alternativ cu privire la implementarea în Republica Moldova a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități prezentat de către IDOM. Disponibil pe: <http://tbinternet.ohchr.org>

¹⁹ Raportul alternativ cu privire la implementarea în Republica Moldova a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități prezentat de către Promo-Lex. Disponibil pe: <http://tbinternet.ohchr.org>

din 17 octombrie 1997, în calitate de mecanism nejudiciar important de apărare a drepturilor omului în Republica Moldova. Oficiul Avocatului Poporului este creat ca o autoritate publică independentă, care asigură garantarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de către autoritățile publice centrale și locale, instituții, organizații și întreprinderi, indiferent de tipul de proprietate, asociațiile obștești și persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile. Oficiul Avocatului Poporului este autoritatea care favorizează echilibrul între autoritățile publice și societate, îndeplinind și funcția de monitorizare a drepturilor. Potrivit declarațiilor Guvernului Republicii Moldova în cadrul raportării către Comitetul ONU, mecanismul independent de monitorizare a implementării și promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități este pus în aplicare de Avocatul Poporului. În acest context, autoritățile s-au referit la Decretul nr. 01-09 / 16 din 30.05.2016 al Avocatului Poporului, prin care în cadrul instituției a fost înființat Consiliul de experți privind monitorizarea punerii în aplicare a Convenției. Consiliul este format din 7 membri, reprezentanți ai societății civile și organizații neguvernamentale active în domeniu, care oferă consultanță și asistență Oficiului Avocatului Poporului în monitorizarea implementării Convenției, în promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, încurajând participarea lor și a organizațiilor care îi reprezintă în acest proces.

Toate rapoartele de evaluare și monitorizare a respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități includ și compartimente destinate monitorizării drepturilor persoanelor cu dizabilități din instituțiile rezidențiale.

La nivel de autorități publice, evaluarea și monitorizarea gradului de respectare a drepturilor persoanelor cu dizabilități în instituțiile rezidențiale se realizează prin intermediul: *Inspecției Sociale, Agenției Naționale Asistență Socială și Consiliul Național de Acreditare a Prestatorilor de Servicii Sociale.*

Inspekția Socială are misiunea inspectării modului de aplicare corectă și unitară a legilor și a altor acte normative care reglementează acordarea serviciilor sociale, ș.a. Astfel, unele dintre acțiunile inspecției sunt: (a) asigurarea exercitării inspecției asupra implementării prevederilor actelor normative referitoare la acordarea serviciilor sociale acordate de către prestatorii de servicii sociale, indiferent de tipul de proprietate și de forma juridică de organizare și (b) depistarea și constatarea încălcărilor prevederilor legale din domeniul supus inspecției și informează organele competente.

Agencia Națională Asistență Socială evaluează, conform metodologiei aprobate de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, activitatea instituțiilor de asistență socială și de reabilitare/recuperare, inclusiv sub aspectul respectării drepturilor beneficiarilor, și formulează propuneri pentru îmbunătățirea calității serviciilor prestate. În același timp ANAS

are responsabilitatea de a solicita de la managerii instituțiilor rapoarte de activitate, efectuează analiza acestora și o prezintă Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale.

Consiliul Național de Acreditare a Prestatorilor de Servicii Sociale este structura națională care evaluează calitatea serviciilor sociale prestate inclusiv în instituțiile rezidențiale. Totodată, adoptă decizii cu privire la acreditarea sau ne-acreditarea prestatorului de servicii sociale, precum și decizii de retragere a certificatului de acreditare, și nu în ultimul rând realizează evaluarea inopinată a prestatorului de serviciu social acreditat ca urmare a sesizării.

În scopul consolidării mecanismelor de monitorizare și evaluare a gradului de respectare a drepturilor în instituțiile rezidențiale sunt propuse următoarele recomandări:

- ✓ Elaborarea unei metodologii de monitorizare a respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități în instituțiile rezidențiale în baza Setului de indicatori pentru monitorizarea implementării Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități aprobați prin Hotărârea de Guvern nr. 1033 din 08.09.2016 în scopul evaluării și monitorizării anuale atât de către autorități, cât și de către organizațiile societății civile pentru a înregistra rezultate comparative.
- ✓ Ajustarea modelelor de raportare a instituțiilor rezidențiale în baza indicatorilor monitorizați în scopul înregistrării progreselor și performanțelor.
- ✓ Determinarea mecanismelor interne de auto-evaluare a gradului de respectare a drepturilor persoanelor cu dizabilități în instituțiile rezidențiale.

Raportul de monitorizare și evaluare a gradului de respectare a drepturilor persoanelor cu dizabilități din instituțiile rezidențiale prin prisma Convenției ONU poate contribui la dezvoltarea și implementarea politicilor de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități bazată pe evidența respectării drepturilor.

Uniunea Europeană este formată din 28 state membre, care au decis să-și unească treptat abilitățile, resursele și destinele. Împreună, pe parcursul unei perioade de 50 de ani de extindere, ele au creat o zonă de stabilitate, democrație și dezvoltare durabilă, menținând în același timp diversitatea culturală, toleranța și libertățile individuale.

Uniunea Europeană este decisă să împărtășească realizările și valorile sale cu țările și oamenii din afara frontierelor sale

Date de contact:

Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități
str. Serghei Lazo, 4, Chișinău, Republica Moldova MD – 2012
Telefon: + 373 22 23 42 61, email: aopdmoldova@gmail.com;
www.aopd.md; www.incluziune.md

Keystone Human Services International Moldova Association
Str. Sântul Gheorghe 20, Chișinău, Republica Moldova, MD-2001
Telefon: +373 22 92 01 98; 54 35 60
Email: khsima@keystonehumanservices.org
www.keystonemoldova.md